

Regeringens skrivelse

2007/08:67

Sverige och Afrika – en politik för gemensamma
utmaningar och möjligheter

Skr.
2007/08:67

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 6 mars 2008

Fredrik Reinfeldt

Carl Bildt
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I denna skrivelse till riksdagen föreslår regeringen en Afrikapolitik som tar sin utgångspunkt i de positiva förändringar som Afrika har genomgått under den gångna tioårsperioden och den utveckling som under samma period har skett i Afrikas relationer med omvärlden, inklusive Sverige. Skrivelsen tar sin utgångspunkt i förändringsprocesserna i Afrika och redogör för de utmaningar och möjligheter som kontinenten står inför i kampen mot fattigdomen och förför en hållbar utveckling. Vidare beskrivs det utrikespolitiska ramverk som Sverige agerar inom och de många instrument och kanaler som står till förfogande för samarbetet med Afrika. Den centrala position som det strategiska partnerskapet mellan EU och Afrika intar lyfts särskilt fram.

Regeringen föreslår en Afrikapolitik vars syfte är att stödja afrikanska länder och invånare i deras ansträngningar för fred, demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling, att bidra till att Afrika tar full och aktiv del i det globala politiska och ekonomiska samarbetet, liksom att bredda kontaktytorna mellan Sverige och Afrika och därigenom främja såväl svenska som afrikanska intressen.

Skrivelsen bygger på en bred ansats i förhållande till utvecklingen i Afrika, där säkerhetspolitik, biståndspolitik och handelspolitik liksom insatser på områden som miljö och klimat, ekonomisk tillväxt, social utveckling och hälsa ses som en integrerad helhet. Betydelsen av förstärkt demokrati och respekt för mänskliga rättigheter och frihet liksom av ökad jämställdhet mellan kvinnor och män framhävs särskilt i skrivelsen.

Det afrikanska ansvaret för den egna utvecklingen är en utgångspunkt för den svenska Afrikapolitiken. Omvärldens, däribland Sveriges, insatser ska utformas så att de stödjer ett sådant ansvarstagande. Afrikapolitiken ska vila på och bidra till ett brett, aktivt och effektivt engagemang i det svenska samhället för Afrikas utveckling och en nära samverkan mellan statliga och icke-statliga aktörer.

Skrivelsen presenteras i enlighet med Utrikesutskottets betänkande 2005/06:UU2 och återspeglar utvecklingen i Afrika och i kontinentens samarbete med omvärlden sedan 1997/98 då regeringen förra gången presenterade en skrivelse om Afrika för riksdagen. De åtgärder som regeringen aviserar i skrivelsen innebär inga utökade utgifter utöver i statsbudgeten beräknade ramar.

1	Inledning	4
2	Afrika idag	5
3	Utgångspunkter för Sveriges förhållningssätt	20
4	Sveriges samarbete med Afrika	26
4.1	Tillväxt - för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling	26
4.1.1	Handel, regional integration och näringslivsutveckling.....	27
4.1.2	Jordbruk.....	30
4.1.3	Energi och infrastruktur.....	32
4.1.4	Forskning	34
4.2	Fred och säkerhet i en ny regional kontext.....	35
4.3	Demokrati och mänskliga rättigheter – förutsättningar för utveckling	40
4.4	Jämställdhet - utveckling på lika villkor.....	44
4.5	Miljö och klimat – nationella, regionala och globala utmaningar och möjligheter.....	46
4.6	Individens möjlighet att utvecklas.....	50
4.6.1	Hälsa	50
4.6.2	Utbildning.....	52
4.6.3	Migration och asyl.....	52
4.6.4	Kultur	54
4.7	Handel och ekonomiskt samarbete	55
5	Sammanfattning och slutsatser.....	59
	Förklaring till förekommande förkortningar.....	63
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde 6 mars 2008.....	65

Afrikas utveckling är en gemensam, global angelägenhet. Den är också en av den svenska regeringens främsta utrikespolitiska prioriteringar. Som samarbetspartner erbjuder Afrika en mångfald av möjligheter och utmaningar. Utvecklingen på kontinenten är mångfacetterad och det gångna decenniet har inneburit flera nya, väsentliga tendenser i Afrika.

Afrika har allt större kapacitet och resurser att ta till vara sina möjligheter. Utvecklingen skapar bättre utsikter för människor att förändra sin livssituation och för länder att dra nytta av globaliseringens fördelar. Levnadsförhållanden för barn, kvinnor och män förbättras i många afrikanska länder, ekonomiskt, socialt och politiskt. Tillväxten tilltar, demokratin fördjupas och i tidigare krigshärdar råder ökad stabilitet. Fattigdom, förtryck och konflikt är alltfjämt utbredda och utgör hinder för utveckling, och på flera områden släpar kontinenten efter. Men de positiva tendenserna dominerar i många delar. Ett starkare Afrika växer fram och den afrikanska självmedvetenheten ökar.

De nya realiteterna i den afrikanska utvecklingen sammanfaller med att omvärlden och EU ändrar sitt förhållningssätt till Afrika, och Afrika ändrar sitt förhållningssätt till omvärlden. Toppmötet 2007 mellan Afrika och EU var en manifestation för en jämbördig relation och för en ömsesidig vilja att ta sig an regionala och globala utmaningar och låta gemensamma, strategiska prioriteringar vägleda det fördjupade samarbetet.

Utvecklingen i Afrika, det nya gemensamma förhållningssättet mellan Afrika och EU och Sveriges långa tradition av nära samarbete med Afrika är centrala utgångspunkter för den svenska Afrikapolitiken. Sveriges politik för global utveckling och dess betoning av behovet av samstämmt agerande för att nå politikens mål om en rättvis och hållbar global utveckling står i centrum. För samarbetet med Afrika förfogar Sverige över en lång rad ömsesidigt kompletterande instrument på säkerhetspolitikens, utvecklingspolitikens och handelspolitikens områden. Svenska aktörer har eftertraktat kompetens inom nyckelsektorer som miljö, vetenskap, hälsa och infrastruktur i vid bemärkelse. För att genomföra politiken disponerar Sverige också ett brett urval av kanaler och samarbetsformer.

Med dessa utgångspunkter vill den svenska regeringen bedriva en Afrikapolitik som syftar till att

- stödja afrikanska länder och invånare i deras ansträngningar för fred, demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling,
- bidra till att Afrika tar full och aktiv del i det globala politiska och ekonomiska samarbetet kring gemensamma utmaningar, samt
- bredda kontaktytorna mellan Sverige och Afrika och därigenom främja såväl svenska som afrikanska intressen.

Skrivelsen behandlar politiken i förhållande till Afrika söder om Sahara. Länderna i Nordafrika (utom Marocko) är förvisso medlemmar i Afrikanska unionen (AU) och där bedrivs ett väsentligt samarbete regionerna emellan. Samtidigt har Nordafrika en orientering mot den arabiska världen och Medelhavet som skiljer sig från Afrika söder om Sahara, och har exempelvis separata instrument för samarbetet med EU (såsom Barcelonaprocessen.) Det sahariska ökenbandet utgör än i dag en hämsko på integrationen mellan norra och södra Afrika. Därför är inriktningen i denna skrivelse på länderna söder om Sahara, och benämningen Afrika syftar, om inte annat anges, på dessa länder.

2 Afrika idag

Det finns inte bara en bild, eller ett Afrika. Utvecklingen är heterogen och varierar i hög grad länder och befolkningsgrupper emellan. Trots detta kan vissa huvuddrag och tendenser identifieras. Den ekonomiska tillväxten ökar, de väpnade konflikterna blir färre och det afrikanska ansvarstagandet utvecklas. Utmaningarna är dels globala, dels specifika för den afrikanska kontinenten och, nedbrutna regionalt, individuella för de heterogena förutsättningar som råder i Afrikas olika länder.

Tillväxt och utveckling i Afrika

Ekonomisk tillväxt utgör en grund för hållbar utveckling och kampen mot fattigdom. Stora delar av Afrika har omfattande resurser och komparativa fördelar för att uppnå tillväxt. I många länder bedrivs också en makroekonomisk och tillväxtgenererande politik som i ökad utsträckning bidrar till och drar nytta av de nya förutsättningarna. Samtidigt riskerar stora sociala klyftor att skapa spänningar som i sin tur hotar tillväxtens förutsättningar.

I flertalet afrikanska stater är den ekonomiska tillväxten i dag högre än på mycket länge samt högre än i övriga världsdelar. Snabbast tillväxt har de länder i Afrika som besitter naturresurser, särskilt de oljeproducerande staterna. Genomsnittet för de afrikanska ländernas tillväxt har under de senaste åren varit ca 6 procent årligen. Detta står i stark kontrast till tidigare decennier.

Mellan 1960 och 2005 steg den reala inkomsten per capita med endast 25 procent för den enskilde afrikanen samtidigt som den enskilde asiaten fick en mångfalt förbättrad inkomst. Detta har präglat människors förutsättningar att uppnå bättre levnadsvillkor. Den nuvarande utvecklingen, däremot, inger hopp. En bild av ett Afrika med god tillväxtpotential och förbättrade möjligheter att med ökade egna medel bekämpa fattigdomen tonar fram. Samtidigt är det ett faktum att tillväxtsiffrorna utgår från mycket låga utgångsnivåer, och att tillväxten – för att på ett avgörande sätt kunna minska fattigdomen – både behöver bli högre överlag för kontinenten, och vara kontinuerlig under längre, sammanhängande perioder.

Fattigdomen dominerar också fortfarande flertalet afrikanska länder och afrikaners liv. Ännu lever mer än 40 procent av befolkningen i extrem fattigdom, dvs. på mindre än en USD per dag. Stora delar av Afrika kommer inte att till 2015 kunna uppnå de av FN uppsatta åtta *millenniemålen*, som innebär att:

1. halvera världens fattigdom och hunger,
2. alla barn ska kunna gå klart grundskolan,
3. öka jämställdheten mellan kvinnor och män,
4. minska barnadödligheten med två tredjedelar,
5. minska mödradödligheten med tre fjärdedelar,
6. stoppa spridningen av hiv/aids och andra sjukdomar,
7. säkerställa en miljömässigt hållbar utveckling, samt
8. skapa ett globalt partnerskap genom att öka samarbetet mellan rika och fattiga länder kring bistånd, miljö, handel samt skuldavskrivning.

Särskilt är det länder i konflikt som förmörkar utsikterna att uppnå millenniemålen, men också i Afrikas stabila länder finns områden med djup fattigdom och brist på utveckling. Situationen ställer krav på både afrikanska och internationella aktörer att bättre säkerställa att den ökade tillväxten också innefattar de mest utsatta människorna. De komplexa sambanden mellan tillväxt och hälsa uppmärksammas också alltmer. Trots ljusningen vad gäller smittspridning i vissa länder i Afrika fortsätter exempelvis hiv/aids att både riva ned resultatet av många års utvecklingsansträngningar och försämra förutsättningarna för utveckling framdeles.

För att målen snabbare ska kunna uppnås måste de många möjligheter som finns i Afrika utnyttjas bättre. Potentialen finns, men många hinder måste först rivas för att människorna ska kunna dra full fördel av den. Det handlar om att utnyttja kontinentens alla resurser, generera tillväxt och fördela resurserna väl. Det handlar också om att skapa samhällen och rättsstater som respekterar mänskliga rättigheter, värnar kvinnors roll i utveckling och erbjuder deltagande på lika villkor och kan tillhandahålla trygghet för invånarna. Och det handlar om att dra nytta av globaliseringens möjligheter, liksom omvärldens stöd för att bidra till utveckling och fattigdomsbekämpning.

Afrikas resursrikedom och omvärldens intresse

Afrikas tillväxtpotential och resursrikedom får allt större genklang i omvärlden. Det växande intresset illustreras väl av Kinas engagemang i Afrika, men också Indien, Brasilien och andra länder i syd ökar sina aktiviteter på kontinenten. Investeringar, krediter och export av afrikanska naturresurser ger en injektion till den afrikanska utvecklingen och inbegriper ofta stöd från tredje länder för uppbyggnad av afrikansk infrastruktur.

Afrikas attraktionskraft kan beskrivas i ekonomiska termer. Mellan 2002 och 2006 ökade nettokapitalflödet, inklusive direktinvesteringar, i Afrika söder om Sahara från ett netto om USD 10 till USD 36 miljarder. Afrika har fått en ökad strategisk betydelse för omvärldens behov av att

såväl tillförsäkra sig leveranser av naturresurser som att få avsättning för egen export. I den meningen är Afrika en del av vår tids globaliserade värld.

Naturresursrikedomen i Afrika är emellertid ojämnt fördelad; många länder saknar i stort sett mineraltillgångar medan andra besitter stora fyndigheter. Risker i länder med höga exportinkomster från exploatering av naturresurser är också att förtjänsterna begränsas till ett fåtal. För att bidra till hållbar utveckling måste tillväxten vara bred och gripa över hela samhällsutvecklingen, och i ökad utsträckning komma de fattiga till godo. Centralt är att Afrikas unga genom utbildning och produktiva arbetstillfällen får del av tillväxten och därmed kan bidra till att förvalta och öka den.

Utöver att sprida välståndet till de breda folklagren, kvarstår utmaningen för många afrikanska länder att diversifiera sina ekonomier och säkerställa en ökande och mer produktiv sysselsättning i samhället. Den privata sektorn behöver utvecklas, effektiva, transparenta marknader etableras och rättsystem inklusive äganderätten stärkas. Länder med ett ensidigt beroende av råvaruexport behöver i ökad omfattning utveckla alternativa exportsektorer. En central utmaning består dessutom i att omvandla den potential som vilar i Afrikas enorma energiresurser, inte minst sol och vatten, i en ökad produktion och användning av el till stöd för den ekonomiska tillväxten.

Inhemsk resurser, utländska investeringar och bistånd

Av central betydelse för den långsiktiga utvecklingen i Afrika är den inhemska resursmobiliseringen. Mer kapital genereras i dagens Afrika i takt med att tillväxten, efterfrågan på afrikanska varor och tjänster och priserna på naturresurser och jordbruksprodukter ökar. Mer av inkomsterna återinvesteras idag i Afrika. Investeringskvoten i förhållande till BNP uppgår för Afrika som helhet till 22 procent, vilket är den högsta nivån någonsin. Jämfört med Sydasiens 31 procent och Östasiens 38 procent behöver kvoten dock öka än mer för att möjliggöra en långsiktig och snabb tillväxt.

Den inhemska resursmobiliseringen omfattar också staternas förmåga att klara av sin inkomstgenerering. Inget afrikanskt land har en lägre skatteuppbörd än 10 procent av BNP, och denna andel bör, med tanke på skattesystemets samhällsekonomiska överlägsenhet i förhållande till exempelvis tullintäkter, växa. De totala budgetintäkterna har ökat kraftigt och uppgår i genomsnitt till 26 procent av BNP, om biståndet exkluderas. Ökningen gäller även de resurssvagare länderna. Statlig inkomstgenerering är beroende av förtroende för skatteindrivningen och respekten för statliga institutioner.

För en hållbar utveckling krävs att länderna i Afrika får förbättrade möjligheter att klara av sin egen försörjning. Genom integrering i den globala ekonomin, en effektiv inhemsk resursmobilisering, ökade investeringar och remitteringar kan biståndsberoendet på sikt minska. I dagsläget är emellertid *biståndet* en förutsättning för många fattiga i Afrika och omvärldens biståndutfästelser och -utbetalningar till Afrika ökar. Biståndsflödena till Afrika söder om Sahara har ökat från drygt

USD 13 miljarder år 2000 till drygt USD 32 miljarder år 2005. En stor andel av ökningen utgörs av skuldavskrivningar, men också biståndsflödena i övrigt har ökat. Biståndet som andel av BNI har ökat från 4.1 procent år 2000 till 5.5 procent år 2005. Världsbanken med bidrag genom International Development Association (IDA) ger det mest omfattande multilaterala biståndet och står för ca 40 procent av de multilaterala volymerna. EU med sina ca 35 procent av de totala multilaterala volymerna är den näst största givaren. FN-organens motsvarande andel är 13 procent.

Många högt skuldsatta länder i Afrika har fått betydande skuldlättnader, bland annat avskrivning fullt ut av sina skulder till Internationella Valutafonden (IMF), Världsbanken och Afrikanska utvecklingsbanken. Ländernas ränte- och amorteringsutgifter har därigenom kunnat minska från motsvarande 17 procent av exportintäkterna i slutet av nittioalet till dagens 4 procent. Det är viktigt att, när skuldsanering genomförts, bevaka att misstagen från förr inte upprepas genom att nya lån okontrollerat spär på skuldbördan för de afrikanska länderna. Världsbanken och Afrikanska utvecklingsbanken har i detta syfte infört ett system som vid utfärdande av nya lån tar hänsyn till just skuldbörda.

Tendensen för *utländska investeringar* i Afrika är tydlig. Inflödet av utländskt kapital ökar, med särskilt intresse för de naturresursrika länderna. Investeringar i Afrika ger rekordhög avkastning, omkring 25 procent, vilket emellertid främst återspeglar nödvändigheten av hög avkastning som ett resultat av höga transaktionskostnader och högre kostnader vid investeringar i Afrika. På många håll behöver den inhemska politiken bli mer tillväxtgenererande, hinder på utbudssidan elimineras samt rättssystem, regelverk och kampen mot korruption inom myndigheter och företag förbättras. Flera av de afrikanska länderna är under snabb reformering. Rwanda, Tanzania och Ghana har under senare år pekats ut av Världsbanken som några av de mest reformistiska.

Snabba reformer inom den ekonomiska sektorn åtföljs däremot inte alltid av lika snabba politiska och sociala reformer. Det är inte lätt att läka de djupa sår som så ofta orsakats de afrikanska befolkningarna genom historien, som splittrar nationer och som snabbt kan rivas upp och exploateras av politiska intressen. Folkmordet i Rwanda ligger till exempel bara fjorton år bakåt i historien. Bara om försoning och fördjupad demokratisk utveckling prioriteras kan de ekonomiska reformerna vila på stabil grund. Om så inte sker kan utvecklingen vända snabbt även i länder som utifrån uppfattats som reformfokuserade och stabila.

För att demokratiska landvinningar ska bli djupgående och långsiktiga, krävs stabila institutioner och en lokalt förankrad demokrati. Det erfordras likaså en politisk kultur som bygger på dialog och en samhällsdebatt som främjar tolerans. Det civila samhället och oberoende media har en nyckelroll för såväl demokrati som försoning.

En tillväxtmotor för de afrikanska ekonomierna är den ökande internationella handeln och möjligheten att dra nytta av globaliseringens potential. Afrika som helhet hade under lång tid svårt att konkurrera på den växande världsmarknaden. Mellan 1980 och 1995 minskade Afrikas andel av världshandeln från 6 till 2 procent. Först nu, på senare år, har Afrika kunnat försvara sin andel av den ökande världshandeln och t.o.m. öka den något. Det finns anledning att tro att Afrikas andel kommer att öka än mer, inte minst då flera av världens nya tillväxtmarknader finns just i Afrika och intresset för kontinenten ökar. Dessutom förväntas de ekonomiska partnerskapsavtalen (EPA) som förhandlas mellan de afrikanska länderna och EU utgöra ett kraftfullt instrument för ökad handel och investeringar. Inom några år kommer alla länder i Afrika söder om Sahara utom fyra att ha fullt tillträde i EU:s inre marknad i form av "everything but arms" initiativet och EPA.

Afrikas rikedom har i växande grad kommit att härledas till olja, gas och mineraler. Priserna är i dag rekordhøga och bidrar till omvärldens stora intresse för Afrika. Inget talar för att denna tendens snabbt ska avta; tvärtom spås en efterfrågeökning på många håll i världen. Redan genererar naturresurserna stora inkomstvolym, men potentialen är än större. Utmaningen för många afrikanska länder är att utvinna sina resurser på ett hållbart sätt och se till att en större andel av förtjänsterna stannar i landet och kommer befolkningen till del genom en bred samhällsutveckling. Även världsmarknadspriser på livsmedel är rekordhøga och för Afrika som exportör av livsmedel, inte minst kaffe, bidrar utvecklingen till ökade exportinkomster.

De afrikanska ländernas potential utvecklas emellertid inte endast genom den globala handeln. Viktigt är likaså att öka den *regionala utbytet*. I dag utgör den inomafrikanska handeln endast 10 procent av ländernas samlade handel, vilket kan jämföras med 20 procent för de västliga länderna och 40 procent för de asiatiska länderna. En utmaning i det sammanhanget är den bristfälliga infrastrukturen i många afrikanska länder. De länder som saknar kust har dessutom sämre förutsättningar, eller högre kostnader, för att utveckla exportverksamhet och handel.

Ökad regional integration i Afrika utgör en omfattande potential för tillväxt och välfärd och en viktig komponent för fred. Samarbetet inom Afrika stärks successivt för att underlätta gränsöverskridande handel och investeringar genom regionala avtal om bland annat harmonisering av tullar och regler. Southern Africa Development Community (SADC) siktar på ett frihandelsområde 2008, en tullunion 2010 och en gemensam marknad 2016. I Västafrika eftersträvar The Economic Community of West African States (ECOWAS) en tullunion och en gemensam marknad och i Östafrika har The Common Market for Eastern and Southern Africa (COMESA) och East African Community (EAC) ambitiösa integrationsplaner. De regionala åtagandena har dock ännu inte utnyttjats till sin fulla ekonomiska och politiska potential. Förhoppningen är att AU ska kunna utgöra något av en kontinental katalysator för att främja regional integration och utveckling, men denna effekt återstår att realisera.

Härutöver bör den *lokala förädlingsgraden* av produkterna öka. På flera områden har de afrikanska länderna möjlighet att förädla produkterna lokalt, vilket är såväl inkomstbringande som sysselsättningsfrämjande. Avgörande är fortsatt ökad stabilitet, bättre samhällsstyrning, utvecklad infrastruktur och ett socialt ansvarstagande av alla berörda parter, inklusive de utländska företagen. En tillväxtvänlig politik och ytterligare privatsektorutveckling spelar en central roll.

Jordbruket

Vikten av att i utökad utsträckning förädla sina produkter rör inte minst jordbruket. För många afrikanska länder utgör jordbruket och fisket alljämt grundpelaren i samhällsekonomin vad gäller människors utkomst och andel av BNP. Jordbrukssektorn måste i flera länder vara motorn som driver tillväxten. BNP-tillväxt och produktivitetsökningar inom jordbruket bidrar effektivt till att reducera fattigdom och till att långsiktigt frigöra mänskliga resurser som därmed kan bidra till andra delar av samhällsekonomin såsom industriell utveckling. Jordbrukspotentialen är omfattande, och av avgörande betydelse för att Afrika ska kunna förverkliga det första millenniemålet om en halvering av extrem fattigdom och hunger till år 2015.

Utmaningen är att på ett långsiktigt hållbart sätt öka jordbruksproduktiviteten. En åker i Afrika ger bara hälften så stor avkastning som en åker i utvecklingsländerna i genomsnitt och endast en femtedel så stor avkastning och så höga inkomster som i västvärlden. Avkastningen har varit nästan oförändrad i Afrika sedan 1960 samtidigt som den har tredubblats i Asien. Detta är också en bidragande orsak till att det i Afrika är ett stort antal länder som uppvisar undernäring hos mer än 35 procent av sina respektive befolkningar. Rätten till mat, dvs. regelbunden tillgång till mat som är näringsriktig, tillräcklig och kulturellt anpassad, är eftersatt i Afrika, och kvinnor är speciellt utsatta.

För att förbättra jordbrukets inkomster måste inhemska reformer komma till stånd och kapitaluppbyggnaden successivt tillta. Den jordbrukande befolkningens villkor, inte minst möjligheterna för kvinnliga jordbrukare att ha rättssäker tillgång till den mark de äger eller brukar, måste förbättras. Rättvisa, icke-diskriminerande och fungerade rättigheter till mark och fastigheter liksom andra reformer till stöd för jordbruks- och en bredare landsbygdsutveckling har stor betydelse för samhällsekonomiernas utveckling.

För att jordbrukarna ska se det värt att öka produktiviteten måste de också få tryggad avsättning för sina produkter, lokalt och internationellt. Vidare måste världsmarknaden för jordbruksprodukter reformeras och subventioner och tullhinder minimeras, så att de afrikanska länderna kan öka sin delaktighet i den internationella handeln och få ökad avsättning för sina jordbruksprodukter. I vissa fall kan utvecklingsländerna ha behov av övergångstider i samband med att handelsavtal sluts.

Miljontals människor i Afrika är direkt eller indirekt beroende av fiske, både som inkomst- och proteinkälla. Utvecklingsländernas fiskeexport är av central betydelse för sysselsättning och inkomst, i synnerhet i fattiga kustområden. Värdet av fiskeexporten överstiger numera traditionella

varor som kaffe, ris och te. En betydande del av importen från u-länderna sker dock genom osäkra och tillfälliga tullsänkningar och kvoter, och kompliceras av procedurer för godkännande av sanitära bestämmelser.

Miljön och klimatet

Ett hot mot utvecklingen i Afrika som blivit alltmer uppenbart ligger i utvecklingen av de ekologiska förutsättningarna och särskilt klimathotet. Afrika kan komma att bli den hårdast drabbade kontinenten, trots dess blygsamma bidrag till att skapa problemet. Detta utgör en avgörande utmaning för Afrikas eget ledarskap men också ett ansvar för världens rika länder.

Ökenspridning, klimatförändringar och bristfällig planering leder till att värdefull jordbruksmark förstörs och fiskebestånd hotas. Det, i sin tur, bidrar till fattigdom. Förutsättningarna för att kunna säkerställa en hållbar ekonomisk tillväxt är intimt förknippade med skyddet av miljön och klimatet.

Många afrikaner lever i nära och direkt beroende av odlingsbar mark, förutsägbar väderlek, tillgång till vatten och bevarad biologisk mångfald. De har få - om några - alternativ när miljön skadas eller naturresurser utarmas. Marginalerna är små och ekologiska påfrestningar ökar markant människors utsatthet. Den enskildes fattigdom bidrar i gengäld ofta till att naturresurser och miljö inte förvaltas och utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt. Miljöproblemen ökar fattigdomen, och fattigdomen försvårar kampen mot miljöproblemen.

Afrika har tio procent av världens sötvattensresurser och 11 procent av världens befolkning men ändå saknar nästan 300 miljoner afrikaner – nästan varannan person - tillgång till rent vatten, med de effekter detta har på bland annat hälsa och fattigdom. Närmare tre fjärdedelar av Afrikas stadsbor lever i slum, i en tillvaro av svår fattigdom och förorenad miljö. Utvecklandet av kemisk industri och försäljningen av kemiskt och elektroniskt avfall till Afrika får svåra ekologiska och hälsomässiga konsekvenser. De globala klimatförändringarna spär på problemen. Afrikas bidrag till klimatförändringarna är marginellt men effekterna på kontinenten desto mer omfattande. Att anpassa samhällena till dessa oundvikliga miljöförändringar är både svårt och kostsamt för många afrikanska länder.

Det gäller därför att bryta denna negativa spiral så snabbt och effektivt som möjligt. Skogen, de förnyelsebara energikällorna som solen och vinden, jordbruket, fisket, kustområdena, sötvattensreserverna, den biologiska mångfalden, de fossila bränslena och mineralerna – samtliga är områden med stor potential för Afrika. Några av dem ligger redan helt eller delvis bakom de senaste årens tillväxt på kontinenten. Afrikas enorma naturrikedomar kan därför mycket väl – rätt utnyttjade - ligga till grund för en snabb ekonomisk tillväxt och uppfyllandet av FN:s millenniemål.

Men en hållbar utveckling kräver medvetna och ibland svåra politiska beslut och effektiva, konkreta åtgärder, av både de afrikanska länderna själva och det internationella samfundet. Åtgärderna måste beakta det

faktum att fred, frihet, demokrati och respekt för mänskliga rättigheter är intimt sammankopplade med ett effektivt miljöarbete samt hållbarheten i all utveckling och tillväxt i Afrika såväl som på övriga kontinenter.

Fred och säkerhet

Den afrikanska kontinenten och befolkningen har genomlevt en mödosam historia med kolonialism och självständighetskamp. När självständigheten uppnåddes i mitten av 1900-talet var många länder dränerade och lämnade med svaga statsbildningar. Därtill valdes ofta politik med inslag av toppstyre, maktmissbruk och en övertro på planekonomi. Detta förhindrade en varaktig utveckling. Kalla krigets inverkningsor sakade ytterligare förödelse. 1990-talet och det kalla krigets slut blev en vändpunkt. Intresset för Afrika, och dess resurser, var först begränsat. Flera långvariga konflikter tilläts fortgå och andra gavs bränsle då maktbaser förändrades. Säkerhetspolitiska och ekonomiska intressen underbläste motsättningar. Allvarliga brott mot folkrätten begicks.

Idag är situationen ljusare. Det finns en tydlig trend mot fred och säkerhet i stora delar av Afrika. Antalet väpnade konflikter har i det närmaste halverats sedan början av 1990-talet. Under 1999 pågick elva större väpnade konflikter i Afrika, flertalet av dessa inom länder, medan antalet var nere i tre 2005. Antalet afrikanska länder som hade en konflikt inom landet minskade från 15 år 2002, till 8 år 2005.

Med undantag av inte minst Zimbabwe kännetecknas södra Afrika av fredliga villkor och statsbildningar med demokratiska meriter, även om statsbildningarnas bräcklighet fortsatt gör sig gällande. Förödande krig ersattes av fred i Moçambique i början av nittio-talet och i Angola efter millennieskiftet.

Också centrala Afrika upplever en ökad säkerhet. Det förödande krig som länge pågick i Stora sjöområdet, inklusive Demokratiska Republiken Kongo, Rwanda och Burundi, omsattes 2006 i en regional fredspakt. Freden är dock skör. I östra Kongo är våldshandlingarna omfattande och övergreppen mot kvinnor systematiska. Allvarliga brister i respekten för de mänskliga rättigheterna kvarstår i hela landet. En hållbar fredsuppgörelse återstår även att nå i norra Uganda, där konflikten drabbat barnen särskilt hårt. Viktiga ansträngningar görs för att ställa de personer som begått de allvarligaste brotten i dessa konflikter inför rätta.

En positiv utveckling präglar Västafrika. Den under många år brutala verkligheten i krigens Liberia och Sierra Leone har ersatts av normalisering, återuppbyggnad och förhoppningar om varaktig fred.

Mot denna bild står den tragiska utvecklingen på Afrikas Horn. Kriget i Somalia orsakar död, flykt och andra umbäranden för en redan tidigare hårt drabbad befolkning. Kriget i Darfur har skördat hundratusentals liv och drivit ytterligare hundratusentals människor på flykt. I Darfur har några av de värsta övergreppen under det senaste århundradet begåtts mot civilbefolkningen. Viljan från parterna att bidra till en lösning tycks begränsad. Utöver de pågående krigen är situationen instabil i regionen som helhet. Inte minst relationen mellan Etiopien och Eritrea ger upphov till oro. Fredsavtalet i Sudan mellan nord och syd skapar förutsättningar

för en fredlig utveckling men präglas alltså av bristande genomförande och är därför bräckligt. Skr. 2007/08:67

Det faktum att afrikanska länder engagerar sig alltmer i missförhållanden i sina grannländer, framväxten av en afrikansk säkerhetsarkitektur och stärkandet av regionala och sub-regionala institutioner är av stor betydelse.

Afrikas ansvarstagande för konflikthantering

Afrikanska unionen, AU, har uttryckliga ambitioner att bidra till konfliktlösning på kontinenten. AU har, sedan grundandet 2002, byggt upp en institutionell struktur och blivit en allt viktigare aktör genom sina civila och militära insatser. Inrättandet av freds- och säkerhetsrådet som ett permanent beslutsorgan inom konflikthantering och fredsfrämjande innebär att AU har ett organ som står över de enskilda medlemsstaterna inom kärnområden för den nationella suveräniteten. Freds- och säkerhetsrådet stöds av AU-kommissionen, en rådgivande panel, ett system för tidig varning och en afrikansk snabbinsatsstyrka som är under uppbyggnad.

Även om organisationen ännu inte mäktat med att på allvar ta sig an några av de största konflikterna har AU i flera fall varit arena för diplomatiska ansträngningar och iscensatt enskilda fredsbevarande insatser. Vid AU:s årliga toppmöten diskuteras pågående konflikter i Afrika på högsta nivå. På det subregionala planet har ECOWAS sökt ta ett större ansvar för fred och säkerhet i regionen. Detsamma gäller samarbetsorganisationen i södra Afrika, SADC, liksom InterGovernmental Authority on Development (IGAD) på Afrikas horn.

Den afrikanska konfliktlösande kapaciteten behöver och kan stärkas ytterligare. AU har potentialen att bli ett verkligt fredsprojekt, såväl genom betydelsen av fördjupat samarbete och integration, som genom att vara en fredsfrämjande aktör i samarbete med FN och andra. AU:s ambitioner som regional organisation sträcker sig emellertid även till andra områden än fred och säkerhet. AU utvecklar sin kapacitet också inom mänskliga rättigheter och demokrati samt på utvecklingsområdet.

AU:s stats- och regeringschefer antog 2007 en framsynt stadga om demokrati, val och samhällsstyrning, "African Charter on Democracy, Elections and Governance". Stadgan föreskriver bland annat att regeringsmakten inom stater endast får växla genom öppna och fria val och att AU-sanktioner ska träda in automatiskt vid icke-grundlagsenliga maktskiften. Stadgan fastslår vidare att försvarsmakter ska lyda under civil överhet.

År 2002 antog AU The New Partnership for Africa's Development (NEPAD). NEPAD är en vision och ett strategiskt ramverk med en rad grundtankar om vad som måste åstadkommas, inte minst av de afrikanska länderna själva, för Afrikas utveckling. NEPAD fokuserar på hållbar utveckling, fattigdomsbekämpning och jämställdhet samt att vända marginalisering till afrikansk integrering i den globala ekonomin. En av de viktigaste komponenterna i NEPAD är den afrikanska översynmekanismen African Peer Review Mechanism (APRM) enligt vilken deltagande afrikanska länder frivilligt låter sig utvärderas av

varandra vad gäller graden av demokrati och gott samhällsstyre. Ett flertal länder, däribland Rwanda, Sydafrika, Kenya och Ghana, har genomgått utvärderingen.

Den afrikanska kommissionen för mänskliga och folkens rättigheter, som inrättades 1987, har lagt grund för arbetet med tillsyn, opinionsbildning och påverkansarbete. AU har påbörjat inrättandet av en domstol för de mänskliga rättigheterna i Arusha, Tanzania. En sådan oberoende domstol får förhoppningsvis betydelse för skyddet av mänskliga rättigheter i regionen och kan även få positiva effekter för de enskilda ländernas nationella domstolar. Med individuell klagorätt får domstolen möjlighet att generera vägledande praxis, och den afrikanska befolkningens möjligheter att ta tillvara sina rättigheter ökar.

Stadgar, avtal och utfästelser kring bland annat demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhetsfrågor och bekämpande av korruption blir alltså gradvis ett allt viktigare inslag i de afrikanska ländernas samverkan. Mycket institutionellt, politiskt och praktiskt arbete återstår emellertid för att säkerställa att de politiska åtagandena följs upp på bred front och vid behov utvecklas. Politiskt och symboliskt viktiga initiativ som NEPAD behöver i ökad utsträckning få praktiskt och synbart genomslag i den afrikanska verkligheten för att få fullt värde.

Demokrati och mänskliga rättigheter

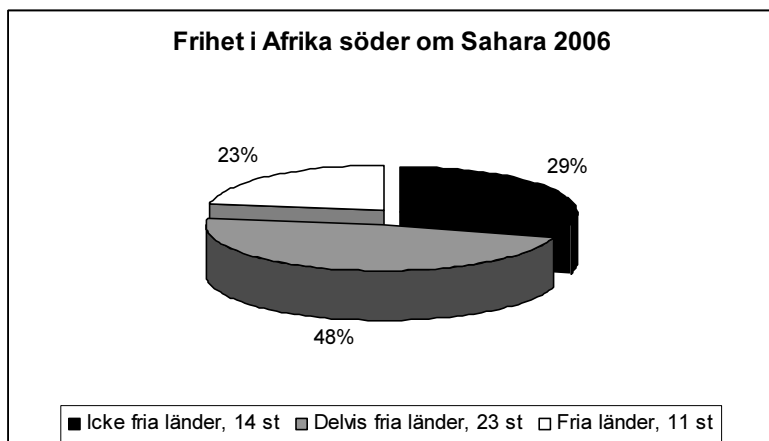
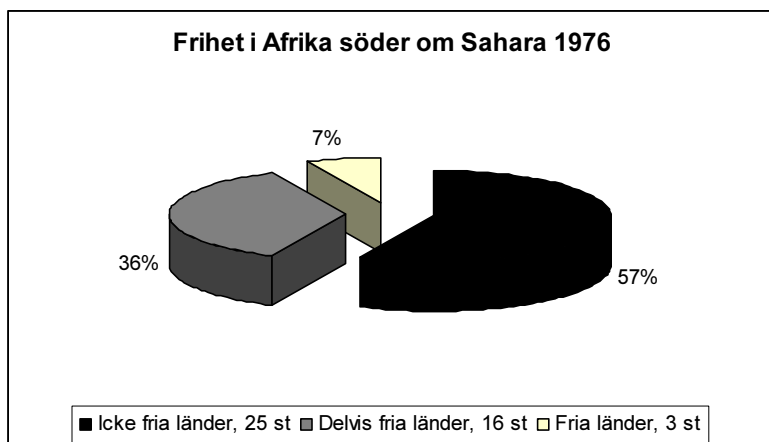
Demokratin har fått ökad spridning i Afrika under det senaste årtiondet. I flera länder där enpartivälde och totalitärt styre tidigare rådde sker en rörelse mot ökad demokratisk styrning. Media och civilt samhälle har under det gångna decenniet fått bättre förutsättningar att verka, och fria och rättvisa val har genomförts i vilka oppositionens seger har respekterats och fredliga maktskiften ägt rum. På senare tid har så skett i exempelvis Liberia och Sierra Leone. Val har även kunnat genomföras i ett så bräckligt och konflikttrabbat land som Demokratiska Republiken Kongo. Ökad insyn från omvärldens sida i politiska skeenden innebär ofta att ledare som förhindrar sina medborgare att utöva sina demokratiska rättigheter uppmärksammas och ifrågasätts i sina maktpositioner.

Väl fungerande parlament, som på ett kraftfullt sätt kan företräda väljarna och kontrollera den verkställande makten är en grundförutsättning för en demokratisk samhällsstyrning. Betydande framsteg har gjorts härvidlag under de senast 20 åren, men fortfarande är parlamenten i Afrika överlag svaga och alltför beroende av den verkställande makt den är satt att kontrollera. Demokrati kräver en ökad tilltro till pluralism. I vissa länder lever inslag av ett tidigare enpartitänkande kvar. Detta har inte sällan en historisk koppling till de rörelser som en gång drev fram ländernas självständighet. Dessa tendenser märks på flera håll i till exempel södra Afrika. Sydafrika har ett särskilt ansvar genom sin tongivande roll, och en positiv utveckling, mot ökad pluralism, i Sydafrika är därför betydelsefull för hela regionen.

Den internationella demokratiorganisationen Freedom House har nyligen pekat på minskad frihet 2007 i länder som Nigeria, Mali, Niger, Tchad, Kongo-Brazzaville och Malawi. Bland annat uppmärksammas att

etniska motsättningar i Afrika underblåses av politiska ledare i strävan efter makt och inflytande. Också pressfriheten är satt under hårt tryck på flera håll i Afrika, och länder som Somalia, Zimbabwe och Eritrea hamnade i botten i internationella mätningar av graden av pressfrihet 2007.

Skr. 2007/08:67

Kommentar: Freedom House' kategorisering baseras på andelen politiska och civila rättigheter i respektive land och omfattar en rättighetsbedömning utifrån valprocesser, politiskt deltagande, yttrande- och åsiktsfrihet, rättssäkerhet etc. Bedömningen ger en indikation på situationen i landet gällande demokrati och mänskliga rättigheter. Källa: Freedom house, www.freedomhouse.org

Demokratiskt samhällsstyre är nära kopplat till respekten för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Demokrati kräver respekt för yttrandefriheten, möjligheten att ta del av information och möjlighet att delta på lika villkor. För dem som lever i Afrikas konfliktområden är situationen fortsatt dystert och övergreppen mot de mänskliga rättigheterna och den humanitära rätten allvarliga och omfattande. I dessa länder finns exempelvis en stor andel av världens alla barnsoldater.

I konfliktområdena förekommer dessutom ofta ett systematiskt utövande av sexuellt våld mot framförallt kvinnor, men även flickor och pojkar. Konflikten i östra Demokratiska Republiken Kongo har visat på omfattningen och konsekvenserna av det sexuella våldet. Ytterligare en utsatt grupp i och kring konfliktområden är flyktingar och internflyktingar. Flyktingarnas belägenhet kan vara så allvarlig att den i sig ger upphov till en humanitär kris och ytterligare konflikter, såsom i Darfur/Sudan och östra Tchad.

Men också i länder utan konflikt råder brister i respekten för rättsstatens principer, de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Detta gäller inte minst ett land som Zimbabwe. Därutöver behöver korruption, straffrihet och misshushållning bekämpas. Främjande av demokratisk samhällsstyrning som stärker offentliga institutioners förmåga är även en förutsättning för ekonomisk tillväxt. De afrikanska länderna måste ta ansvar även för sina åtaganden för de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Människors delaktighet och rättssäkerhet behöver öka, svaga institutioner förstärkas och dessa ansträngningar måste bli en mer integrerad del i utvecklingsarbetet. Våldet och de politiska motsättningarna i Kenya efter valet i december 2007 illustrerar bräckligheten också i afrikanska länder med en mer framskriden politisk och ekonomisk utveckling.

Hållbar fred förutsätter rättvisa och kamp mot straffrihet. Ansträngningarna att beivra de omfattande brott mot folkrätten, inklusive den humanitära rätten och de mänskliga rättigheterna, som begåtts i Rwanda, Sudan, Sierra Leone, Demokratiska Republiken Kongo och Uganda är nödvändiga för försoning och fred. Omvärlden är engagerad genom den internationella brottmålsdomstolen och specialdomstolarna för Rwanda och Sierra Leone. Men de internationella insatserna för att ställa personer till svars har en komplementär roll – den primära är ett fungerande nationellt rättsväsende med uppgift att förhindra straffrihet. Även arbetet med försoning är centralt i postkonfliktsituationer. Att på ett hållbart sätt kombinera ansträngningar för rättvisa, försoning och långsiktig stabilisering är en utmaning för det internationella samfundet.

Människors rättigheter, liksom deras förmåga och potential att utvecklas och bidra till hållbar utveckling, måste tas till vara bättre för att skapa såväl värdiga levnadsvillkor som att bekämpa fattigdomen i sig. Afrika behöver därför öka sina investeringar i *mänskliga resurser*.

Kvinnors roll och jämställdhet mellan kvinnor och män

Afrikas befolkning söder om Sahara uppgår till omkring 750 miljoner människor. Mer än hälften är kvinnor och flickor. Dessa är överrepresenterade bland de fattigaste och överlag mer utsatta än män på grund av skilda villkor och den ojämna fördelningen av resurser, makt, inflytande och beslutsfattande mellan könen. I Afrika utgör kvinnor 80 procent av arbetskraften inom jordbruket och endast en av tre kvinnor i Afrika har en egen inkomst utanför jordbruket. I Afrika dör 1 av 22 kvinnor av graviditets- eller förlossningsrelaterade skador, jämfört med 1 av 7 300 i utvecklade länder. Sexuellt våld, särskilt i konfliktländer, och

skadliga sedvänjor såsom könsstymning och tidiga äktenskap är fortsatt verklighet för ett mycket stort antal kvinnor i Afrika. Skr. 2007/08:67

Kvinnornas frihet, egenmakt och kraft undertrycks således och det hämmar både individers och länders utveckling. Kvinnors systematiska underordning måste hävas och kvinnor ges möjlighet och medel att tillvarata sina livschanser. Därför är det positivt att antalet kvinnliga afrikanska politiker har ökat. Andelen kvinnliga parlamentariker har ökat från 7 procent 1990 till 17 procent 2007. Liberia fick genom valet av Ellen Johnson-Sirleaf Afrikas första valda kvinnliga president.

Ett jämställdhetsperspektiv och kvinnors villkor och roller när det gäller utveckling, fred och säkerhet, åtnjutande av de mänskliga rättigheterna och demokratisk samhällsstyrning måste integreras i alla politikområden för att försäkra att politiska åtaganden omsätts i praktiken.

Barn och ungdomar

Afrika har en ung befolkning. Barnen och ungdomarna är en av Afrikas största tillgångar. Många afrikanska länder har däremot svårt att leva upp till sina åtaganden när det gäller barns rättigheter. Som på många andra områden är det fattigdom och konflikt som slår hårdast mot Afrikas barn. Barn, och särskilt flickor, saknar tillgång till hälsovård, utbildning och förutsättningar att göra sina röster hörda eller få sina rättigheter respekterade. Andelen barn som går i skola ökar emellertid och barnadödlighet har minskat, om än från låga nivåer. Barndödligheten under fem år är fortfarande dubbelt så stor i Afrika som i andra fattiga länder.

Nationella barnstrategier saknas ofta trots att samtliga länder utom Somalia anslutit sig till FN:s barnkonvention. Stadgan "The African Charter on the Rights and Welfare of the Child" antogs av AU 1999, och ett antal länder i södra Afrika har införlivat mål som rör barn i sina fattigdomsstrategier. Kopplingen mellan mål och prioriteringar i statsutgifterna behöver emellertid förstärkas om dessa och FN:s millenniemål ska kunna uppnås. Att flickor och pojkar får tillgång till mat, hälsovård och utbildning är avgörande inte bara för dem som individer utan för hela Afrikas utveckling.

Ungdomsgenerationen har aldrig varit större samtidigt som födelsetalen sjunker och andelen äldre fortfarande ligger på en låg nivå i Afrika. Det innebär en stor potential för tillväxt förutsatt att satsningar görs på utbildning och sysselsättning för de unga. I många afrikanska länder råder utbredd ungdomsarbetslöshet, som kan ge upphov till social oro, kriminalitet och våld. Genom att rikta särskilda insatser till ungdomar och erbjuda hopp om försörjning kan potentialen i de stora ungdomsgrupperna utnyttjas till gagn för utvecklingen i många afrikanska länder.

Hälsoutmaningarna i Afrika är omfattande. Ohälsa, sjukdom och avsaknad av vård innebär personliga lidanden, hindrar människor från att delta i arbetslivet, familjelivet och i samhället i stort, och hämmar social och ekonomisk utveckling. Fattiga människor löper större risk att bli sjuka samtidigt som sjuka människor löper större risk att bli fattiga.

Hiv/aids, tuberkulos, malaria och andra fattigdomsrelaterade sjukdomar är fortfarande de som skördar flest liv i Afrika. Detta har allvarliga och långsiktigt negativa effekter på den socioekonomiska utvecklingen. Flertalet studier pekar på att enbart konsekvenserna av hiv/aids resulterat i en minskning av tillväxten med cirka 0,5 procent. 900 000 människor dör årligen av malaria. Men det är inte bara de svåra epidemierna som måste hanteras. Vanliga luftvägsinfektioner, diarrésjukdomar och undernäring leder på många ställen i Afrika fortfarande till döden, särskilt för de små barnen.

Till de smittsamma sjukdomarna kommer den växande bördan av icke-smittsamma sjukdomar. En stor utmaning i Afrika är att hantera denna mångdubbla sjukdomsörda med en hälsosektor som redan är hårt ansträngd. Hållbara system som klarar av att leverera vård, förebygga sjukdom och främja hälsa är en förutsättning, men i många afrikanska länder är systemen mycket svaga eller tillgängliga enbart för vissa grupper i samhället.

Flertalet afrikanska regeringar saknar kapacitet och resurser för att kunna erbjuda utbildning till alla. Miljoner afrikaner står utanför utbildningssystemet. Därtill behöver den afrikanska forskningskapaciteten utvecklas för att bland annat bidra till hållbar utveckling och ekonomisk tillväxt. Grundläggande utbildning och forskningskapacitet, i samverkan med innovation, är en förutsättning för fattigdomsbekämpning och ekonomisk tillväxt i Afrika.

Endast i Sydafrika och Nigeria överstiger antalet forskningsanställda 600 personer. I Sverige är 54 000 personer anställda inom forskning. Trots politiska ambitioner präglas afrikansk forskning av stora resurs- och kapacitetsbrister. Kapacitet, kvalitet och inriktning varierar kraftigt mellan länderna men i många fall är bristerna för stora för att nationella behov ska kunna tillgodoses.

För den enskilda individen är bristen på utbildning kopplad till bristen på resurser, att inte kunna avstå inkomst från arbete, inklusive barns arbete, för investering i utbildning eller att inte ha råd med böcker och skoluniform. Tillgången till utbildning är starkt inkomst- och klassdiversifierad i Afrika. Detta blir tydligare ju högre upp i utbildningssystemet man kommer. Utsikterna för fattiga människor att nå över primärutbildningsnivå är generellt väldigt små. För flickor, funktionshindrade människor och de som bor i konflikt- och postkonfliktländer är möjligheterna ännu mindre. Etnicitet, språk, tidiga graviditeter, flickors egna ohälsa eller plikt att vårda anhöriga är andra betydande hinder för tillgången till utbildning.

Internationell migration, både inom den afrikanska regionen samt migration till framförallt Europa, är en naturlig del av en alltmer globaliserad värld. Särskilt vissa regioner i Afrika utmärks av en stor rörlighet över de porösa gränserna. Migration har potential att bidra till utvecklingen i både ursprungsländer och mottagarländer, och är en källa till stora möjligheter. Penningöverföringar, s.k. remitteringar, från afrikaner verksamma utomlands utgör en växande andel av kapitalflödet till många afrikanska länder. Enligt statistik uppgick det totala värdet av remitteringar 2005 till USD 7 miljarder, men beräknas i verkligheten ha varit betydligt högre. I Senegal motsvarar återflödet uppskattningsvis en tredjedel av statsbudgeten. Migrationen bidrar också till ökade möjligheter för kontakt mellan människor och länder och därmed till idé-, kultur- och kunskapsutbyte.

Människor som flyr från sitt ursprungsland på grund av förföljelse, väpnad konflikt eller miljökatastrof skiljer sig från andra migranter genom att de inte flyttar frivilligt. Politiska misslyckanden som leder till att människor tvingas fly är i grunden ett ansvar för regeringarna i dessa länder. Men när den egna regeringen inte kan eller vill erbjuda skydd hänvisas människor till att söka sig utanför landets gränser. En tredjedel av alla världens flyktingar återfinns på den afrikanska kontinenten, liksom hälften av världens internflyktingar.

Människohandel, mellan länderna i Afrika och mellan Afrika och andra kontinenter, är ett växande fenomen och en brutal exploatering av de mest utsatta som måste förhindras och långsiktigt förebyggas genom utveckling och bättre möjligheter att försörja sig och tillvarata sina rättigheter i hemlandet.

Vissa länder har svårt att behålla utbildad arbetskraft vilket innebär en förlust av för samhället centrala resurser och förlorade investeringar i utbildning, s.k. kompetensflykt. Kompetensflykt är inte ett generellt problem, men enskilda sektorer (t.ex. hälsosektorn) kan i vissa länder drabbas hårt av emigration och kompetensflykten får där allvarliga konsekvenser. Grundorsaken är brist på arbetstillfällen eller dåliga arbetsvillkor. Att förhindra migration är inte en lösning eftersom människor ofta väljer att migrera olagligt när lagliga vägar saknas. Åtgärder för att motverka kompetensflykt handlar ytterst om demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och att människor ges möjlighet att försörja sig under anständiga arbetsvillkor. Utgångspunkten är ökad politisk medvetenhet i ursprungsländerna om problematiken.

I ett Afrika med ökad fred och säkerhet, förstärkt demokrati och närmare regional integration genom AU och subregionala institutioner stimuleras utveckling. I detta Afrika finns möjlighet att tillvarata och på ett hållbart sätt utnyttja de resurser som kontinenten har.

Sveriges och EU:s förhållningssätt gentemot Afrika är statt i förändring till följd av att förutsättningarna på kontinenten och i omvärlden successivt ändras. Vi har ett gemensamt ansvar och intresse av att bidra till utvecklingen, inom ramen för vårt biståndsenagemang, på handelsområdet, i arbetet för fred och säkerhet, för att främja mänskliga rättigheter och för att värna miljön och det globala klimatet.

Svensk utrikespolitik ska bidra till frihet, fred och försoning såväl i vår egen som i andra delar av världen. Utrikespolitiken ska genomsyras av vikten av att främja demokrati och mänskliga rättigheter. En grundsten för såväl utrikespolitik som näringspolitik är frihandelsprincipen.

Utgångspunkterna för en svensk Afrikapolitik är det nya utvecklingsarbetet, fattigdomsbekämpningen och vår politik för global utveckling, PGU, som syftar till att bidra till en rättvis och hållbar utveckling.

Sveriges roll

Det ligger i Sveriges intresse att föra en aktiv politik visavi omvärlden till stöd för fred, säkerhet, demokrati och utveckling. Svensk politik ska kunna gagna både svenska och globala intressen.

Sveriges utveckling är sammanvävd med omvärldens. Utveckling, säkerhet, stabilitet, demokrati och mänskliga rättigheter i Afrika blir därför en angelägenhet också för Sverige. Avståndet har ringa betydelse när det gäller klimatförändringar, miljöhot, epidemier, internationell terrorism eller krig. Globaliseringens fördelar bör dessutom nå fler människor globalt. Afrika har, i jämförelse med andra världsdelar, ännu inte kunnat dra full nytta av globaliseringen för att exempelvis brett och varaktigt lyfta människor ur fattigdom. Globalisering och ökad handel kan också utgöra en murbräcka för politisk dialog, öppenhet och demokrati. Att underlätta så att Afrika får del av globaliseringens positiva effekter blir därmed ett gemensamt intresse.

Att bidra till att utveckla partnerskapet mellan Afrika och omvärlden, och möjliggöra för Afrika att mer aktivt medverka till konstruktiva, internationella lösningar, ligger likaså i Sveriges intresse. Alla gynnas av ökad internationell handel, förstärkt miljöhänsyn, mer demokrati eller bättre forskning och teknikutveckling i omvärlden.

De ekonomiska banden i form av handel och investeringar gynnar såväl afrikanska som svenska kommersiella intressen, en potential som i ökad grad bör utnyttjas. Regeringen avser samverka med näringslivet för att ta tillvara och främja svenska affärsförbindelser i Afrika. Tätare politiska kontakter, samarbete på den internationella arenan och kulturutbyte kan både stimuleras av och bidra till utökade ekonomiska relationer. Detta gäller på såväl lokal och regional som på nationell nivå. På så vis kan positiva spiraler i samarbetet skapas. Den afrikanska diasporan i Sverige har en betydelsefull roll i vidareutvecklandet av de politiska, ekonomiska och kulturella relationerna mellan Afrika och Sverige.

Svenska förutsättningar

Sveriges långa historia av nära samarbete med Afrika ger en utomordentlig plattform och goda förutsättningar för en tydlig svensk Afrikapolitik. Sveriges stöd i samband med ländernas befrielsekamp

samt ett omfattande politiskt och ekonomiskt stöd till de därpå självständiga länderna präglar Sverige bilden på många håll i Afrika. Det faktum att Sverige saknar ett kolonialt förflutet i Afrika liksom att den nordeuropeiska samhällsmodellen inspirerar många afrikanska länder gör att Sverige har goda möjligheter att påverka, samarbeta och agera.

Sveriges förmåga att ta sig an globala utmaningar, engagemanget i klimatfrågan, öppenhet för frihandel och liberalisering av EU:s gemensamma jordbrukspolitik, omfattande stöd för fredsbevarande insatser, världsledande bistånd, ett stort antal ledande företag inom sektorer som är till gagn för Afrikas utveckling, engagerade enskilda organisationer och alltfler afrikaner boende i Sverige utgör bas för, och några av Sveriges komparativa fördelar i utformandet och genomförandet av, en Afrikapolitik. Sveriges medlemskap i EU och aktiva FN-engagemang ger oss ytterligare förutsättningar att gemensamt agera på de prioriterade områdena. Regeringen driver på utvecklingen inom EU, en central aktör i förhållande till Afrika.

Det svenska politiska ramverket

Utgångspunkten för svensk Afrikapolitik är Sveriges politik för global utveckling, (PGU), som syftar till att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Målet rör alla politikområden, inte bara biståndssamarbetet, och tar avstamp i att utveckling bygger på en rad samverkande faktorer och kräver en helhetssyn. Två perspektiv genomsyrar politiken för global utveckling: ett rättighetsperspektiv samt fattiga människors perspektiv på utveckling. Politiken ska genomföras med utgångspunkt i den enskilda människans frihet och värdighet, varhelst i världen hon lever. Samma faktorer som driver den svenska utvecklingen driver den afrikanska: fred och säkerhet, demokratisk samhällsstyrning, ett väl fungerande rättssamhälle, värnande om miljön, stabila makroekonomiska förutsättningar, en öppen ekonomi, öppenhet för migration inklusive återvändande, jämställdhet, satsningar på forskning, utbildning och hälsa. OBS kolla formulering PGU Det krävs således en tydlig samverkan mellan en lång rad olika faktorer inom samtliga politikområden för att effektivt arbeta mot målet en rättvis och hållbar utveckling i Afrika.

Samstämmighet som ökar effektiviteten och den sammantagna utvecklingseffekten ska vara en utgångspunkt och ska prägla även den politik som drivs inom EU, FN och de internationella finansiella institutionerna. Svensk politik utformas och genomförs i samklang med FN:s ramverk, millenniemålen och EU:s Afrikapolitik. Sverige ska bidra till en fördjupad samverkan med Afrika, baserad på lika villkor, bilateralt, inom EU och genom multilaterala aktörer. På det hela taget eftersträvas en bredd i relationen med Afrika, ett partnerskap, som vilar på gemensamt formulerade mål och en tydlighet kring villkoren på båda sidor för samarbetet.

Utvecklingssamarbetet och fattigdomsbekämpningen utgör en hörnpelare i relationen med de afrikanska länderna. Tillsammans med det diplomatiska arbetet och handelspolitiken utgör det regeringens

huvudsakliga instrument för att bidra till en rättvis och hållbar utveckling i Afrika. Skr. 2007/08:67

Svensk biståndspolitik, i samordning med andra givare i enlighet med Parisdeklarationen om harmonisering och koordinering av biståndet, genomförs med tydligt afrikanskt ägarskap. En central del för den nya biståndspolitikerna är regeringens beslut om ökad landfokusering. Landfokusering och sektorkoncentration ger möjlighet att rikta svenska resurser och kompetens till de afrikanska länder och de sektorer där det svenska mervärdet är klart definierat och där svensk kompetens kan göra bäst nytta.

Regeringen har valt att gruppera samarbetsländerna i Afrika för att tydliggöra förutsättningarna för samarbetet. De delas således in i länder med vilka Sverige ska bedriva långsiktigt utvecklingssamarbete, länder som befinner sig i en konflikt- eller postkonfliktsituation samt länder med vilka Sverige bedriver MR- och demokratiinsatser i alternativa former. Därutöver finns en grupp länder med vilka ett långsiktigt utvecklingssamarbete fasas ut och ersätts med selektivt samarbete, inklusive aktörssamverkan. I sakens natur ligger att länder över tiden kommer att röra sig mellan grupperna. För de länder som prioriteras som samarbetsländer, oavsett grupp, utarbetas långsiktiga strategier i nära samarbete med det berörda landet och, på svensk sida, med berörda aktörer inom det offentliga systemet, det civila samhället och näringslivet.

Att bekämpa fattigdom och skapa förutsättningar för fattiga människor att själva förändra sina levnadsvillkor förblir det överordnade målet för regeringens biståndspolitik. Regeringen har i budgetproposition för 2008 slagit fast att tre prioriteringar ska genomsyra utvecklingssamarbetet i varje land och sektor: 1) demokrati och mänskliga rättigheter, 2) miljö och klimat samt 3) jämställdhet och kvinnors roll. Alla tre prioriteringar utgör värden i sig, och bidrar samtidigt till det överordnade målet att lyfta länder ur fattigdom. Kvalitet, effektivitet och resultatorientering ska förstärkas i planering, genomförande och redovisning av det svenska utvecklingssamarbetet.

Biståndet utgör emellertid enbart en - om än central - del av regeringens samlade arbete för fred, global utveckling och fattigdomsbekämpning. Lika viktigt är Sveriges politiska engagemang liksom privata aktörers samlade engagemang för afrikansk utveckling. Regeringen vill förbättra förutsättningarna för samverkan mellan det statliga utvecklingssamarbetet och det svenska näringslivet utan att därmed göra avsteg från den svenska principen om avbundet bistånd. Det svenska stödet till Afrika utformas i nära dialog med de afrikanska länderna, deras regeringar, politiska partier och parlament, liksom i dialog med det civila samhället, näringslivet, enskilda organisationer, forskare och aktörer inom kulturvärlden i Sverige och Afrika. Det är viktigt i detta sammanhang att uppmuntra nya former för samverkan.

Diplomatiskt arbete för att fördjupa och bredda kontakterna med afrikanska länder och ledare är centralt för att svensk Afrikapolitik ska kunna genomföras och få effekt. Bilateral såväl som multilateral kanaler behövs för bred politisk dialog på olika nivåer. De politiska dialoger som förs inom ramen för EU:s samarbetsavtal, EU:s politiska instrument samt mötesagenda är liksom den bilaterala dagordningen

viktiga komponenter för att ett förtroendefullt och initierat samarbete ska kunna utvecklas. Från svensk sida innebär detta att kontakter bör utvecklas även mellan svenska och afrikanska offentliga aktörer.

Det diplomatiska arbetet för frihet, fred och försoning, på såväl bilateral som multilateral nivå, kompletterar de insatser som görs genom utvecklingssamarbetet. Freds- och statsbyggande initiativ ställer krav på insatser över ett brett spektrum av områden. Svenskt deltagande i fredsbevarande insatser liksom arbetet med att stärka regional kapacitet att hantera konflikt är viktiga komponenter i svensk säkerhets- och utrikespolitik och som ska genomsyra även Afrikapolitiken.

Handelspolitiken är central i den nya svenska Afrikapolitiken och ett kraftfullt instrument för att åstadkomma utveckling och sprida ekonomiska framsteg. Avskaffade handelshinder i omvärlden, inte minst på jordbruksområdet, kan betyda mycket för fattiga människor i Afrika. Stora vinster finns också att hämta i en fri handel mellan de afrikanska länderna. En viktig förklaring till att endast ett fåtal länder i Afrika har lyckats dra nytta av globaliseringen är de omfattande handelsbegränsningar inklusive tullar som hindrar människors möjligheter att öka sin inkomst och gör vardagskonsumtionen dyrare. Handelssnedvridande subventioner inklusive exportstöd inom EU och i andra industrialiserade länder medför också en risk att afrikanska produkter slås ut på de inhemska marknaderna.

Sverige verkar genom EU i världshandelsorganisationen WTO för frihandel med rättvisa och förutsägbara spelregler. Särskilda hänsyn bör tas till utvecklingsländernas förutsättningar och utvecklingsintressen så att dessa kan integreras i världsekonomin. De handelspolitiska relationerna fördjupas nu genom förhandlingar mellan EU och de afrikanska länderna om breda, utvecklingsfrämjande EPA-avtal som utöver marknadstillträde även omfattar handel med tjänster, regelverk för investeringar och andra handelsrelaterade frågor. Därutöver bidrar Sverige genom aktiva främjarinsatser till en ökad handel och ökade investeringar mellan Sverige och de afrikanska länderna.

Både offentliga och privata initiativ är centrala för att bredda kontaktytorna och utbytet mellan våra länder. Fler och mer mångfacetterade kontakter med Afrika behövs på många områden för att effektivt verka för öppnare samhällen, öppnare ekonomier och öppnare handel.

Instrument och kanaler

Under det gångna decenniet har den *Europeiska unionen* blivit en allt viktigare plattform och ram för svensk Afrikapolitik och det svenska engagemanget. EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, biståndspolitik och handelspolitik utvecklas ständigt och nya politiska instrument ställs till vårt förfogande.

Förutsättningarna för att inom EU och i EU:s politik mot omvärlden bidra med och få genomslag för svenska erfarenheter och prioriteringar är goda. Sverige deltar i utformandet av EU:s utrikes-, bistånds- och handelspolitik i förhållande till Afrika och söker bidra till ett mer effektivt och samstämmigt agerande i enlighet med internationella mål

och gemensamma värderingar. Sverige ska, tillsammans med likasinnade inom unionen, bidra till att EU:s Afrikapolitik liksom det strategiska partnerskapet mellan EU och Afrika utvecklas och fördjupas. Det svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd under andra halvåret 2009 är av särskild betydelse för att främja en gemensam EU-ansats i Afrikapolitiken.

EU förfogar över en rad bistånds-, handels-, utrikes- och säkerhetspolitiska instrument samt gemensamma riktlinjer och handlingsplaner inom olika politikområden. Samstämmighet mellan dessa instrument är centralt. Rådets gemensamma slutsatser, uttalanden samt EU-gemensamma uppvaktningar och aktioner stärker EU:s roll som utrikespolitisk aktör. I relationen med de afrikanska länderna spelar samarbetsavtalet som slöts i Cotonou i Benin år 2000 för en period av 20 år en viktig roll för såväl bistånd som för konsultationer och politisk dialog, i enlighet med avtalets artikel 8 och 96. Samarbetet på handelsområdet mellan EU och de afrikanska länderna sker genom EPA-avtalen som förhandlas mellan parterna, för tillvaratagandet inte minst av afrikanska utvecklingsintressen och baserat på ömsesidig respekt.

EU:s relevans för Afrika stärks successivt i flera bemärkelser. Globala realpolitiska och ekonomiska förändringar reflekteras i EU:s ökade ambitioner i förhållande till Afrika. Samarbetet mellan kontinenterna breddas och ges en alltmer jämbördig karaktär. Detta framgick vid toppmötet mellan EU och Afrika i Lissabon i december 2007 och dess överenskommelse om en långsiktig, gemensam strategi och en handlingsplan för perioden 2008 till 2010. Den gemensamma strategin anger att relationen mellan kontinenterna ska tas till en ny, strategisk nivå baserat på ett förstärkt politiskt partnerskap och fördjupat samarbete på alla områden. Som huvudinstrument utpekas en tätare politisk dialog och etablerandet av specifika partnerskap på olika politikområden.

För perioden 2008-2010 koncentreras det europeisk-afrikanska samarbetet till åtta områden; 1. fred och säkerhet, 2. demokratisk styrning och mänskliga rättigheter, 3. handel och regional integration, 4. FN:s millenniemål, 5. energi, 6. globala klimatförändringar, 7. migration, mobilitet och sysselsättning, samt 8. forskning, IT och rymdfrågor. Varje partnerskap omfattar också prioriterade åtgärder som ska utföras på respektive sakpolitiskt område. Sverige kommer att bidra aktivt till genomförandet av de åtta partnerskapen mellan EU och Afrika, och låta dem återspeglas i svensk Afrikapolitik. Särskild vikt kommer att läggas vid de partnerskap som återspeglar prioriteringarna i den svenska Afrikapolitiken. Tack vare partnerskapen ges ett mer konkret inslag i EU-Afrikasamarbetet och möjligheter till synbara resultat till gagn för den afrikanska utvecklingen och för en fördjupad relation mellan kontinenterna.

EU-länderna och EU-kommissionen tillhör tillsammans världens största biståndsgivare. Att bistå i arbetet med att uppnå millenniemålen är EU:s främsta utmaning i förhållande till Afrika och det utvidgade partnerskapet mellan EU och Afrika kommer att ge ytterligare stimulans för detta. Samverkan inom EU samt dialog och samarbete med EU-kommissionen är viktigt för det svenska utvecklingssamarbetet, inklusive det handelsrelaterade, med enskilda länder i Afrika och med kontinenten som helhet. EU:s och kommissionens riktlinjer och rådslutsatser om

utvecklingsarbetet är centrala för det svenska agerandet, och Sverige arbetar inom EU för att dessa ska återspegla svensk politik.

EU har också långivning till Afrika inom ramen för Europeiska investeringsbanken (EIB). Den s.k. Investeringsfaciliteten används för att finansiera affärsdrivna projekt i offentlig sektor samt projekt inom infrastruktur och finansiell sektor. Syftet är att främja privat sektorutveckling. Sverige och övriga MS möjliggör Investeringsfaciliteten och annan verksamhet genom sina bidrag till den europeiska utvecklingsfonden EDF och via garantigivning.

På global nivå förblir *Förenta nationerna och de finansiella institutionerna* både centrala fora för policyutveckling i förhållande till Afrika, och viktiga instrument för det faktiska genomförandet av politiken. FN har utvecklat ett långtgående ramverk i form av resolutioner och konventioner av stor relevans för Afrika.

Flertalet afrikanska länder har skrivit under internationella konventioner om exempelvis mänskliga rättigheter och demokrati, miljö, fred och säkerhet, ekonomiska och sociala rättigheter och korruptionsbekämpning. Förutom att sådana åtaganden utgör ett instrument i Sveriges praktiska samarbete med dessa länder, så fungerar det normativa arbetet inom FN som ett betydelsefullt dialogforum i vilket både afrikanska länder och Sverige tar aktiv del.

FN:s utvecklingsprogram och fackorgan är vidare ofta centrala aktörer i de länder där Sverige verkar. FN:s utvecklingsprogram (UNDP), FN:s barnfond (UNICEF), Världslivsmedelsprogrammet (WFP), FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO), Världshälsoorganisationen (WHO) och andra är viktiga samarbetspartners i fält och ofta dessutom stora förmedlare av svenskt multilateralt bistånd. FN:s humanitära verksamhet är omfattande i Afrika. Av betydelse är också FN:s fredsbyggandekommission, som verkar i gränssnittet mellan säkerhet och utveckling för att förhindra att länder återfaller i konflikt efter en fredsprocess.

De internationella finansiella institutionerna, IMF, Världsbanksgruppen och Afrikanska utvecklingsbanken, är betydande aktörer i Afrika. Världsbanken och Afrikanska utvecklingsbanken bidrar med omfattande finansiella resurser för Afrikas utveckling genom både skuldavskrivningar och nya resurstillflöden i form av lån på mjuka villkor samt gåvomedel. Världsbanken har dessutom en viktig samordnande uppgift, analyskapacitet samt roll som ”kunskapsbank”. I kraft av dessa funktioner utgör banken en viktig dialogpartner i Afrika. Samtidigt uttrycker de afrikanska ländernas ledare ett starkt ägarskap för Afrikanska utvecklingsbanken, som gradvis växer sig allt starkare inte minst i takt med dess reformansträngningar. Sannolikt kommer denna tendens att fortsätta, och Afrikanska utvecklingsbanken bli en allt viktigare samarbetspartner för Sveriges del.

Det arbete som Sverige bedriver centralt inom styrelserna i de multilaterala organisationerna för ökad effektivitet och relevans är avsett att få genomslag i organisationens verksamhet på landnivå. Utgångspunkt är regeringens strategi för multilateralt utvecklingsarbete. Detta arbete måste därför speglas i dialogen i fält mellan svenska representanter och respektive organisation och en effektiv koppling mellan de två nivåerna måste säkerställas. Särskilt

angeläget i det här avseendet är FN-systemets arbete med att stärka sin interna samordning på den afrikanska kontinenten i fält och den verksamhet som bland annat Världsbanken, IMF, Afrikanska utvecklingsbanken och UNDP bedriver.

För genomförandet av det svenska bilaterala biståndet görs inom ramen för varje enskild samarbetsstrategi en bedömning av vilka multilaterala organisationer som är relevanta för svenskt stöd och svenska prioriteringar. Syftet är att identifiera möjligheter till samarbete, bland annat finansiellt, i form av s.k. multi-bi-stöd (dvs. svenskt bilateralt stöd genom multilaterala insatser.)

De nordiska länderna förblir en viktig krets för en effektiv Afrikapolitik. De nordiska ländernas Afrikaengagemang har likheter i både inriktning och principiellt anslag, och ofta kompletterar länderna varandra väl i fält. De nordiska länderna har också en kontinuerlig gemensam dialog med ett urval afrikanska länder i form av årliga informella möten på utrikesministernivå. Det första ministermötet ägde rum på svenskt initiativ i Stockholm år 2000. Syftet är att föra samtal med demokratiska länder i Afrika om centrala frågor såsom krishantering och konfliktförebyggande, utveckling och miljöfrågor.

Utöver de mer traditionella multi- och bilaterala aktörerna i Afrika, till vilka även USA och Ryssland hör, bör nya aktörer och givares aktiviteter i Afrika beaktas. Hit hör till exempel de ekonomiskt snabbt växande och stora länderna som Kina, Indien och Brasilien. Deras relation till Afrika och samverkan med och i multilaterala organisationer kommer att påverka även svensk Afrikapolitik.

De afrikanska mellanstatliga organisationerna – den kontinentala i form av AU och de subregionala som SADC och ECOWAS – blir allt viktigare samarbetspartners för Sverige och det internationella samfundet. AU växer sig allt starkare som organisation och som aktör, inte minst vad gäller fred och säkerhet, mänskliga rättigheter, demokrati och samhällsstyrning samt integration. Sverige ska verka för och genom ett förstärkt AU och de regionala organisationerna i Afrika.

4 Sveriges samarbete med Afrika

Svensk Afrikapolitik ska syfta till att stödja afrikanska länder och invånare i deras ansträngningar för fred, demokrati och en hållbar utveckling. Afrikapolitiken ska bidra till att Afrika tar full och aktiv del i det globala politiska och ekonomiska samarbetet kring gemensamma utmaningar. Den ska också bredda kontaktytorna mellan Sverige och Afrika och därmed främja såväl svenska som afrikanska intressen.

4.1 Tillväxt - för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling

Ekonomisk tillväxt är ett medel för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling I Afrika syns nu, efter flera förlorade decennier för tillväxten, tecken på en vändning. Tillväxtens grundförutsättningar – fred och politisk frihet –

spriker sig och en sundare ekonomisk politik utvecklas. Höga tillväxtsiffror indikerar en verklig potential för utveckling. Det är regeringens avsikt att ta fasta på detta och stödja de positiva trender som finns, och att samverka med de afrikanska länderna och den afrikanska befolkningen i deras ambitioner.

Att bidra till fattigdomsbekämpning i Afrika och därmed till att FN:s millenniemål kan uppnås är högt prioriterat av den svenska regeringen. Det är även ett huvudmål i EU:s Afrikastrategi. Stora utmaningar kvarstår innan en hållbar utveckling till gagn för alla Afrikas invånare har uppnåtts. Därför stärks nu Sveriges fokus på långsiktig fattigdomsbekämpning och ekonomisk tillväxt i Afrika.

Ekonomisk tillväxt krävs för att bekämpa fattigdomen, värna miljön och hantera klimatförändringarnas effekter och öka utrymmet för individer, särskilt de unga genom utbildning och produktiv sysselsättning, att utvecklas och ta egna initiativ liksom för att Afrika ska kunna agera utifrån en starkare ställning på världsmarknaden. Afrika har behov av stora investeringar och ett gynnsamt investeringsklimat för att öka tillväxt och konkurrenskraft. Hållbar tillväxt förutsätter fred, demokrati och respekt för mänskliga rättigheter, en väl förvaltd miljö och en god hälsoutveckling och utbildningsnivå hos befolkningen. De resurser som genereras i en växande ekonomi behöver fördelas så att de kommer hela samhället till godo för att tillväxtspiralen ska gå i en positiv riktning. Tillväxt är således ett medel för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling.

Förutsättningarna för tillväxt måste ha sitt ursprung och fäste i landet ifråga. Huvudansvaret för tillväxt och utveckling vilar ytterst på de afrikanska länderna själva. Andra kan stödja och främja, men inte skapa, dessa förutsättningar. Omvärldens stöd måste möjliggöra för landet att stå på egna ben och att växa utifrån egna förutsättningar. Det ska inte styra eller ersätta ansträngningarna hos ett utvecklingsland som söker resa sig ur fattigdom. Således är ett stöd som är inriktat på att så snart som möjligt växla över i samarbete och handel det mest eftersträvansvärda.

4.1.1 Handel, regional integration och näringslivsutveckling

Handel och regional integration står högt på den afrikanska dagordningen för tillväxt, utveckling och minskad fattigdom. Genom förutsägbara regelverk på handelsområdet ges ökade förutsättningar för länderna i Afrika att bygga upp en mer diversifierad produktion och export. Handel kan också ha en stabiliserande verkan för att förebygga konflikter såväl mellan som inom stater.

EU och Sverige ska dela med sig av kunskap och egna positiva erfarenheter till Afrika av en öppen handel. Handel och regional integration lyfts fram som en strategisk prioritering i den gemensamma EU–Afrikastrategin och handlingsplanen för ett ekonomiskt starkare Afrika med en given plats på världsmarknaden. Sverige kan bidra – både nationellt och genom EU till det samarbete mellan EU och Afrika som i strategin förutses inriktas på tre huvudområden: privatsektorutveckling, infrastruktur och handelsintegration.

Regeringen avser verka för att EU-kommissionens bistånd tydligare inriktas på tillväxtens centrala förutsättningar, ekonomisk integration, regional samverkan och infrastruktur i linje med den gemensamma EU–Afrikastrategin. Viktiga delar är också EU:s Aid for Trade–strategi med målet att använda handeln mer effektivt för att främja tillväxt och fattigdomsbekämpning, samt ett förstärkt statistiksamarbete för att hjälpa beslutsfattare att samordna den afrikanska statistiken inom ramen för ”African Charter for Statistics”.

Även Afrikanska utvecklingsbanken och Världsbanken arbetar med att stärka regional integration i Afrika i tillväxtfrämjande syfte. Regeringen stödjer detta och arbetar för att olika aktörers insatser samordnas på ett effektivt sätt.

Sverige ska även fortsättningsvis inta en frihandelsvänlig linje och inom och genom EU verka för att erbjuda bl.a. de afrikanska länderna tillgång till OECD-ländernas marknader, inom ramen för WTO-förhandlingarna och genom andra handelsavtal. EU erbjuder tull- och kvotafritt tillträde genom Everything But Arms-initiativet (EBA) och genom varuavtalen inom ramen för EPA. EPA-processen ska fullföljas med breda utvecklingsfrämjande överenskommelser som inkluderar marknadstillträde, regelverk för investeringar, regional integration, tjänster och andra handelspolitiska frågor. Ett huvudområde för svenskt engagemang är att stödja regional integration och samverkan i Afrika med EPA som centrala utvecklingsinstrument. Sverige verkar inom EU för att miljö- och klimatvänliga teknologier och produkter ska beviljas förmånligt marknadstillträde inom ramen för både EPA-förhandlingarna och de pågående WTO-förhandlingarna.

EU och Afrika ska samarbeta för att successivt harmonisera den regionala handeln, tullar, industripolitik, lagar, regler och procedurer samt utveckla kvalitetskontroll och standarder i Afrika som motsvarar internationella krav. Detta är nödvändigt för att kunna utnyttja det marknadstillträde som länderna har fått. Samarbetet ska också syfta till att förstärka produktionskapaciteten för läkemedel enligt gällande internationella regler och kontroll samt främja tillgången till billiga mediciner och vaccin för betydande epidemier.

Sverige arbetar vidare med det handelsrelaterade biståndet i syfte bland annat att underlätta för de afrikanska länderna att dra full nytta av EPA-avtalen. Länderna behöver stärka sin kapacitet att förhandla och genomföra avtalen. Sverige ger bland annat ett omfattande bilateralt stöd till det afrikanska handelsinstitutet TRAPCA i Tanzania. Institutet utbildar personer inom myndigheter, institutioner och affärsvärlden i utvecklingsländer i syfte att stärka deras förhandlingskapacitet i internationella handelsfrågor.

Regeringen ska fortsatt öka satsningarna på det handelsrelaterade stödet till afrikanska länder på ett sätt som tar tillvara den kompetens som finns hos svenska myndigheter och organisationer. Detta kan omfatta samarbete kring regler, administration eller verksamhetsuppbyggnad när det gäller sanitära och fytosanitära åtgärder (till skydd för människors, djurs och växters hälsa), tull, skatter och statistik.

Det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet utgår från Aid for Trade-strategin. Denna anger att EU ska öka sitt handelsrelaterade stöd till 2

miljarder euro år 2010, och att omkring femtio procent av ökningen ska göras tillgänglig för AVS-länderna (Afrika, Västindien och Stilla havet).

Regeringen önskar också främja en närmare samverkan mellan EU och Afrika i internationella forum. På kort sikt är målet att med gemensamma ansträngningar avsluta de pågående multilaterala handelsförhandlingarna i WTO, Doharundan, för utveckling genom att driva gemensamma intressen såsom minskade handelssnedvridande subventioner, ökat marknadstillträde, minskade tulltoppar, bättre antidumpningsregler och reformer för att förenkla handelsprocedurer.

I länder med hög tillväxt med vilka Sverige bedriver långsiktigt utvecklingsamarbete skapas successivt vidgade möjligheter till självbärande samverkan, i gemensamt intresse, mellan olika aktörer. Den processen ska inledas tidigt inom ramen för det långsiktiga utvecklingsarbetet.

Sydafrika är genom sin ekonomiska styrka den kommersiella inkörsporren eller bryggan till en rad afrikanska länder. Sverige har nära bilaterala relationer med Sydafrika och svenska företag har gott renommé i landet. Samarbetet mellan Exportrådet och sydafrikanska näringsdepartementet för att skapa långsiktiga hållbara relationer inom handel och teknik, men även på institutionell nivå, kan vidareutvecklas. Det finns även anledning att pröva nya former för att arbeta tillsammans med Sydafrika i skilda former av tre- eller flerpartssamarbete.

Regeringens engagemang för att främja bilateral handel, nyetablering och svenska investeringar i Afrika redovisas i avsnitt 4.7.

Inom området för handel, regional integration och näringslivsutveckling avser regeringen att

- i alla sammanhang verka för en öppen handel inklusive en ökad delaktighet i internationell handel samt ett ökat tillträde till EU:s marknader för afrikanska länder, liksom stödja ett vidgat afrikanskt medlemskap i WTO samt ett ökat utbyte mellan afrikanska länder och OECD,
- stödja afrikanska strävanden efter förbättrade handelsvillkor, regional integration och harmonisering, förbättrat investeringsklimat, förstärkt produktionskapacitet, diversifiering och minskat råvaruberoende samt andra förutsättningar för ekonomisk tillväxt och delaktighet i den globala ekonomin,
- inom ramen för EU-samarbetet verka för att EPA-processen fullföljs på ett sätt som är utvecklingsfrämjande och stödjer Afrikas integrationsagenda, med de regionala förhandlingsgrupperna som byggstenar,
- i beslut om samarbetsstrategier främja affärs- och investeringsklimatet utifrån afrikanska tillväxtstrategier med inriktning på makroekonomisk stabilitet, förbättrad skuldhanteringsförmåga, produktiv sysselsättning samt privatsekturutveckling,

- i ökad utsträckning inkludera handel och regional integration i det bilaterala biståndet och i stödet till regionala organisationer, antingen i form av en sektor i sig eller som integrerade delar av prioriterade sektorer i landfokuseringsländerna,
- stödja afrikansk handelspolitisk kompetens inom bl.a. handelsprocedurer, handel och klimat, tekniska standarder samt sanitära och fytosanitära regler, liksom kapacitetsuppbyggnad för att främja industrialisering och uppbyggnad av lokala kapitalmarknader samt mikrokreditinstitut och garantisystem, inklusive sådana som specifikt riktas till kvinnor,
- bidra till att i Afrika stärka rättssektorn och utveckla stabila, effektiva och harmoniserade regelverk för handel och affärsverksamhet, immaterialrättsligt skydd, investeringsregler och tullväsende samt standardisering,
- stärka insatser mot korruption, bedrägeri, penningtvätt och organiserad brottslighet,
- arbeta för att utveckla dialogen mellan regeringar och näringsliv i Afrika och Europa genom lämpliga kontinentala och regionala nätverk, inklusive EU-Africa Business Forum,
- inom ramen för aktörssamverkan stödja samarbete mellan olika delar av det svenska samhället och Afrika, inklusive offentliga aktörer, enskilda organisationer, näringslivet och dess branschorganisationer, kulturinstitutioner och idrottsförbund, med målet att skapa självbärande, långvariga relationer,
- fördjupa samarbetet på det ekonomiska området inom ramen för den bilaterala kommissionen mellan Sverige och Sydafrika.

4.1.2 Jordbruk

I många afrikanska länder utgör jordbruket och angränsande näringar den största ekonomiska sektorn och motorn för ekonomin i övrigt. Flera av länderna i Afrika är också starkt beroende av sin fiskenäring både ur ett handelsperspektiv och i näringshänseende. Utveckling inom jordbruket är av central betydelse för fattigdomsbekämpning och livsmedelsförsörjning. Jord- och skogbruk har utöver livsmedelsproduktion även potential att producera förnybar energi och förnybara råvaror och på så sätt bidra till hållbar utveckling.

Ingen annan sektor har tillräcklig omfattning för att leda en brett baserad tillväxt, vilket dock förutsätter produktivitetshöjningar och investeringar i kombination med bättre avsättningsmöjligheter för jordbruksprodukterna. Lokala marknader och en ändamålsenlig infrastruktur måste finnas så att fattiga jordbrukare kan få avsättning för sina produkter. För att jordbrukare i utvecklingsländer ska få ökat tillträde till internationella marknader behövs fri handel samt att tullar

sänks och handelssnedvridande subventioner avvecklas. Det är centralt att utvecklingen av det afrikanska jordbruket bidrar till att trygga livsmedelsförsörjningen i Afrika. Hänsyn måste också tas till det faktum att många av Afrikas fattigaste länder kommer att vara beroende av en viss livsmedelsimport under en längre tid framöver. Stöd behövs för att länderna ska kunna dra fördel av förbättrade handelsregler och på så sätt utveckla jordbruket.

Staters, det civila samhällets och marknadens roller måste ses över. Frågor som särskilt ska beaktas i arbetet inom jordbruksutveckling är vikten av att väga in klimatförändringars påverkan på jordbruket och vice versa, samt att ta tillvara kunskapen och beakta behoven hos den jordbrukande befolkningen. Särskilt fokus bör riktas mot de kvinnliga jordbrukarna. Stigande världsmarknadspriser på jordbruksprodukter leder till ökad lönsamhet för jordbrukets producenter som kan användas till investeringar som bidrar till ökad produktivitet och landsbygdsutveckling. För kopplingen till miljö och klimat finns en mer utförlig redovisning i avsnitt 4.5.

Inom jordbruksområdet avser regeringen att

- i samarbetet med afrikanska länder stödja ett hållbart jordbruk och reformer på jordbruksområdet för att nå ökad produktivitet och tryggad livsmedelsförsörjning samt motverka ökenspridning och utarmning av markarealerna. Här ingår att stödja det afrikanska jordbruksprogrammet CAADP, skapa ökat utrymme för icke-statliga aktörer såsom bondeförbund, främja rättssystem, bistå jordbruksforskning, utvecklande av innovationssystem samt stödja afrikansk samordning av forskningssystem,
- i linje med ambitionerna på främjarområdet, stödja insatser som bidrar till att afrikanska företag inom jordbrukssektorn kan förädla sina produkter och därmed skapa förutsättningar för ökad självförsörjning,
- uppmärksamma kvinnors roll och möjligheter inom jordbruket och därmed relaterade frågor såsom tillgång till rättssystem, ägande-, arrende- och brukningsrätt, möjlighet att erhålla lån och krediter samt tillgång till marknadsplatser,
- fortsätta Sveriges arbete för frihandel och minskad protektionism inom jordbruket, samt att driva kraven på en fortsatt reformering av EU:s gemensamma jordbrukspolitik i marknadsorienterad riktning och att via EU söka uppnå en ambitiös uppgörelse på jordbruksområdet inom WTO,
- ägna uppmärksamhet åt sanitära och fytosanitära standarder för att bidra till ökad konkurrenskraft för afrikanska fiske-, jordbruks- och livsmedelsprodukter.

Ökad tillgång till och utnyttjande av energi är en förutsättning för hållbar ekonomisk tillväxt och utveckling, inklusive möjligheten att uppnå millenniemålen. Afrika har god tillgång på fossila bränslen och en till stora delar outnyttjad potential av förnyelsebar energi. Åtgärder som ökar och effektiviserar utnyttjandet av förnyelsebar energi och möjliggör ett mer effektivt utnyttjande av fossila resurser bör därmed, tillsammans med en ökad tillgång till energi, stå i förgrunden för Sveriges engagemang i Afrika på energiområdet.

Det partnerskap om energi som etablerades mellan EU och Afrika i och med toppmötet 2007 omfattar gemensamma intressen såsom trygg energiförsörjning, tillgång till energitjänster samt hållbar och effektiv förvaltning av energiresurser. Europa kan dra nytta av afrikansk energiexport och Afrika kan dra nytta av europeiskt tekniskt och finansiellt stöd i energisektorn. Globala klimatförändringar och deras skadliga effekter kräver gemensamma åtgärder på bl.a. energiområdet.

En grundpelare i partnerskapet är upprättandet av en politisk dialog om tillgång till säker energiförsörjning. Dialogen kompletterar befintliga initiativ och utformas gemensamt av EU och AU, i nära samarbete med NEPAD, forumet för Afrikas energiministrar, Afrikanska utvecklingsbanken samt Världsbanken. Regionalt samarbete såväl inom Afrika som mellan Afrika och EU uppmuntras.

Sverige medverkar i EU-aktiviteter med anknytning till energi, miljö och infrastrukturinvesteringar. Sverige har utvecklings-samarbete inom energisektorn med flera länder och samarbetar med andra givare och utvecklingsbanker både i nationella och regionala program.

Svenska företag har goda förutsättningar att bidra med kompetens inom miljö- och energiteknik för att utveckla Afrikas potential inom förnybara energikällor som biodrivmedel. I detta sammanhang kan Swedfund och Exportkreditnämnden (EKN) bidra till ökad samverkan mellan utvecklings-samarbetet och näringslivet, särskilt för små och medelstora företag.

Fortsatt utbyggnad av infrastrukturen är avgörande för Afrikas framtid. Naturresurser och humankapital måste kopplas samman för att i förlängningen kunna knytas ihop regionalt och globalt. Därmed knyts länderna och regionerna samman både ekonomiskt och socialt, men även politiskt, på sätt som skett och sker i Europa.

Infrastruktursatsningar i Afrika stärks genom EU–Afrika partnerskapet för infrastruktur från 2006 med sammanhängande fond samt den pan-afrikanska infrastrukturutvecklingsfonden, som inriktas på att säkra kommunikationer och infrastrukturtjänster tvärs över kontinenten och genom dess olika regioner. Regeringen stöder dessa arrangemang liksom Afrikanska utvecklingsbankens fokus på infrastrukturprojekt som en metod att främja regional integration samt tillgång till service.

De transportkorridorer som kan och måste skapas, kommer att bilda nätverk av regionala lands- och järnvägar. När dessa kompletteras med en utökad och uppgraderad hamnkapacitet, förbättrad sjö- och luftfartssäkerhet, och dessutom icke-fysiska hinder avlägsnas som försvarar varors, tjänsters och människors fria rörlighet, kan regionen bli en positiv och aktiv del av och i globaliseringen. Utbyggt vägnät på

landsbygden bidrar vidare till ekonomisk aktivitet och fattigdomsminskning och underlättar att nå ut med social service. Framgångsrik sammankoppling av olika länders elenergisystem, vilka måste vara såväl pålitliga och effektiva som miljövänliga, är nödvändig för att övrig infrastrukturuppbyggnad ska kunna komma till stånd.

Telekommunikationernas betydelse för utveckling av den privata sektorn, inte minst på landsbygden, är stor. Goda exempel finns på hur även företag i mycket avlägsna områden som tidigare, av geografiska skäl varit avskurna från integrationens möjligheter, med telekommunikationens hjälp kan bli aktörer utanför det egna närområdet.

Med ett väl avpassat stöd från det officiella Sverige skulle näringslivets engagemang i dessa frågor kunna bli än mer uppmärksammat och ge viktiga bidrag till uppbyggnaden av infrastruktur i Afrika söder om Sahara. Svenskt näringsliv och svenska institutioner har god och för Afrika relevant kompetens och verksamhet även på gruvnärsområdet.

Regeringens engagemang i miljöfrågor med koppling till energi redovisas under 4.5.

Inom energiområdet och det infrastrukturella området avser regeringen att

- stödja tillskapandet av förutsättningar för ökade investeringar i energiinfrastruktur som främjar energieffektivitet och förnybara energilösningar med hjälp av lokala företag samt offentlig-privata partnerskap,
- inom ramarna för EU:s Afrikapolik och utvecklingsbankerna verka för att konsekvenserna av klimatförändringen beaktas så att energisystemen i Afrika blir hållbara på lång sikt,
- verka för att de afrikanska olje- och gasproducerande länderna breddar den utvecklingsorienterade användningen av olje- och gasinkomsterna,
- i samarbetet med afrikanska länder lyfta fram transparens och ansvarsfull styrning inom respektive lands energisektor samt stabila, effektiva och harmoniserade regelverk i syfte att främja förutsättningarna för privata investeringar,
- bistå i samarbetet inom energisektorn mellan privata och offentliga svenska och afrikanska aktörer, där den svenska resursbasen inom energisektorn matchas mot afrikanska behov på samma område,
- som medlem i Afrikanska utvecklingsbankens och Världsbankens styrelser stödja ytterligare satsningar för förbättrad infrastruktur inom transport-, vatten- och energisektorn,
- i samarbetsstrategier inkludera satsningar på infrastruktur i afrikanska länder, bland annat lands- och vattenvägar, för att bidra till landsbygdsutveckling, handel och integration.

Grundläggande forskningskapacitet är en förutsättning för fattigdomsbekämpning och samhällsutveckling i Afrika. Genom forskning och högre utbildning kan människor med egna resurser definiera, analysera, utveckla och utvärdera metoder och lösningar på de utmaningar deras samhälle står inför. Internationellt samarbete är en central beståndsdel i forskningsutvecklingen. Samverkan mellan forskning och innovation bidrar också till att skapa ekonomisk tillväxt.

Den deklaration som avslutade Afrikanska Unionens toppmöte 2007 lovar ökade nationella investeringar i afrikanska universitet och vetenskapliga utbildningar, vilket ska locka unga afrikaner att bli forskare och att stanna i sitt hemland. Detta står högt på dagordningen bland afrikanska ledare.

Sverige bidrar till utvecklingen genom att ge stöd till forskning och högre utbildning främst i de länder med vilka Sverige bedriver ett långsiktigt utvecklingssamarbete eller ett selektivt samarbete. Stöd till forskning och ökad forskningskapacitet i Afrika ska bidra till kunskap som kan användas i länders arbete med att uppnå millenniemålen samt i arbetet med att bemöta utmaningarna från miljöhot och klimatförändringar. Kvinnors möjligheter att bedriva forskning ska uppmärksammas.

Ur ett regionalt perspektiv behövs forskningsresurser för att möjliggöra samarbeten mellan forskare på nationella universitet och forskningsinstitut. Regeringen har en ambition att arbeta för utökad utbyte med forskare i Afrika. Nordiska Afrikainstitutet är en viktig aktör i sådana sammanhang. I EU:s sjunde ramprogram för forskning uppmärksammas detta behov, t.ex. genom forskningsuppgifter speciellt riktade till afrikanska och andra utvecklingsländers frågeställningar.

Det är viktigt att stödja Afrikas egen forskningsutveckling, bland annat genom att främja initiativ som syftar till att skapa forum för samverkan mellan forskning, näringsliv och samhälle. Denna typ av nätverk, som i stor utsträckning saknas, är en förutsättning för att afrikanska länder ska kunna utveckla forskningsresultat, erövra ny teknik samt utveckla produkter och lösningar.

Inom forskningsområdet avser regeringen att

- stödja forskning och kapacitetsuppbyggnad med fokus på stöd till projektbaserad forskning, nationell policyutveckling, forskningsadministration på universitet, forskningsfinansieringssystem, forskar- och lärarutbildning och infrastruktur,
- inom EU och bilateralt arbeta för samsyn kring behovet av kapacitetsuppbyggnad för forskning och en bred ansats för detta,
- stärka tematiskt samarbete mellan forskare och institutioner genom fortsatt stöd till regionala och pan-afrikanska forskningsorganisationer. Utvecklingen av regionala initiativ för forskningsfinansiering (forskningsråd) kommer att följas för eventuellt stöd,

- i samklang med EU:s Afrikapolitik och EU:s och Afrikas gemensamma handlingsplan stödja informations- och kommunikationsteknologisk utveckling med särskilt fokus på forsknings- och övrig utbildningsrelaterad verksamhet.

4.2 Fred och säkerhet i en ny regional kontext

Att förebygga och hantera konflikter i Afrika samt stödja länder som genomgått en konflikt och påbörjat ett fredligt återuppbyggnadsarbete är högt prioriterat av den svenska regeringen och ett huvudmål i den gemensamma EU–Afrikastrategin. Att stärka de mänskliga rättigheterna, jämställdheten, kvinnors roll, de demokratiska strukturerna och säkerhetssektorn, särskilt rättssektorn, utgör centrala delar i konfliktförebyggande, krishantering och fredsbyggande i Afrika. Kopplingarna är också tydliga mellan miljö/klimat, kamp om naturresurser och säkerhet.

I Afrika har världssamfundets insatser för att bidra till att internationell fred och säkerhet upprätthålls lidit flera nederlag. Folkmordet i Rwanda var ett sådant, exceptionellt i sin förödelse. Situationen i Sierra Leone och Liberia på nittiotalet och Somalia idag exemplifierar de svårigheter som är förenade med fredssträngningar i vissa regioner och det enorma humanitära lidande som följer av väpnade konflikter. Världens ledare ställde sig vid FN-toppmötet 2005 bakom principen ”Responsibility to Protect” som befäster staters skyldighet att skydda sin befolkning mot folk mord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser och etnisk rensning. På många håll i Afrika återstår mycket för principen att omsättas i praktiken, något som inte minst den humanitära katastrofen i Sudans Darfur-provins vittnar om.

Ansvaret för att skapa fred och säkerhet och skydda den afrikanska befolkningen är i första hand de afrikanska regeringarnas. Det inkluderar åtaganden för att respektera den humanitära rätten, mänskliga rättigheter och demokratisk samhällsstyrning, med direkt relevans för fred och säkerhet. Inte minst underblåsandet av etniska skillnader och främlingsfientlighet kan ha förödande effekter. Här är en fördjupad integration mellan folkgrupper och länder av stor betydelse, och ett ansvar för afrikanska ledare.

Afrikas ansvarstagande stärks successivt, inte minst genom att dess egna regionala organisationer bygger upp sina förmågor och att det afrikanska ägarskapet för konflikt- och krishantering ökar. Inom fred och säkerhet har AU och subregionala organisationer som ECOWAS och SADC gjort påtagliga framsteg, även om det finns områden som det regionala samarbetet ännu inte maktar med att ta sig an och än mindre lösa. Utöver etablerade organisatoriska strukturer är den politiska viljan att lösa konflikter central.

Det internationella samfundets roll är att stödja det afrikanska ansvarstagandet. Men det internationella samfundets, inklusive Sveriges, ansträngningar behöver samtidigt öka och det internationella engagemanget för de som drabbas av väpnad konflikt intensifieras och effektiviseras.

Det är väsentligt att åtgärder inom området fred och säkerhet ses i ett helhetsperspektiv. Fredsfrämjande och fredsbevarande åtgärder måste kombineras med insatser för att stärka mänskliga rättigheter, rättsväsendet och det civila samhället inklusive kvinnors roll, reformering av säkerhetssektorn, avväpning, återanpassning av f.d. kombattanter, återuppbyggnad samt demokratiutveckling. Förmågan att förebygga folkmord och andra grova övergrepp måste stärkas, liksom insatser för att motverka straffrihet för dessa brott.

För den svenska Afrikapolitiken innebär detta ett brett engagemang, närvaro och dialog före, under och efter krissituationer. I detta uppmärksammas särskilt kvinnors deltagande i fredsbevarande processer samt barns utsatta situation vid konflikter. Kopplingen mellan miljö, klimatförändringar och flyktingströmmar i samband med konflikter är också föremål för svenskt engagemang. Av de länder i konflikt och postkonflikt som regeringen har beslutat att ge särskild prioritet i utvecklingssamarbetet ligger hälften i Afrika.

Den afrikanska politiska integrationen samt freds- och säkerhetsarkitekturen skapar också möjligheter för utvecklade svenska insatser. Regeringen har en hög ambitionsnivå för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet i Afrika. Svenska soldater, civila poliser och civil personal har ingått eller ingår i FN:s fredsbevarande missioner i bland annat Liberia, Sierra Leone, Elfenbenskusten, Sudan och Etiopien-Eritrea samt i EU:s fredsbevarande missioner, sanktionerade av FN, i Demokratiska Republiken Kongo och Tchad. Sveriges diplomatiska arbete för att bidra till konfliktlösning i Afrika är prioriterat. Bland annat verkar Sverige till stöd för en lösning av gränskonflikten mellan Etiopien och Eritrea, baserat på folkrätten, liksom för att överbygga de djupa motsättningarna i Somalia.

Vikten av långsiktigt förebyggande som en del av utvecklingssamarbetet återspeglas i Sidas ökade fokus på fred och säkerhet. Ökad politisk och finansiell beredskap behövs när katastrofer inträffar, men också när förutsättningar skapas för en fredlig utveckling. Inom det bilaterala och multilaterala utvecklingssamarbetet med Afrika verkar regeringen för att det i möjligaste mån ska identifiera, motverka och förebygga konfliktorsaker och -risker.

Sverige ger, utöver utvecklingsbiståndet, ett omfattande humanitärt bistånd. Stödet utgår via FN:s humanitära organisationer, vilka är primära kanaler och samordnare av biståndet, liksom via Rödakors- och Rödahalvmånerörelsen samt enskilda organisationer. Statens Räddningsverk bidrar dessutom med svensk personal med särskild teknisk kompetens, till stöd för framför allt FN:s humanitära organisationer.

EU är en viktig aktör på det utrikes- och säkerhetspolitiska området med en stor bredd av instrument till sitt förfogande. Genom den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken och den gemensamma försvars- och säkerhetspolitiken kan EU agera enhetligt i frågor av gemensamt intresse. Fred och säkerhet ingår som ett huvudmål i den gemensamma EU-Afrikastrategin från 2007. Särskild vikt läggs vid att främja fred, säkerhet och stabilitet på den afrikanska och europeiska kontinenten liksom vid att öka samarbetet kring gemensamma och globala freds- och säkerhetsutmaningar.

EU:s första militära fredsbevarande mission i Afrika genomfördes till stöd för FN i Demokratiska Republiken Kongo 2003 med svensk medverkan. Sverige har sedan dess deltagit i fem civila och militära EU-insatser i Afrika. Sverige verkar för att utveckla och i linje med svenska prioriteringar forma den europeiska utrikes-, utvecklings- och säkerhetspolitiken visavi Afrika, genom bättre samordning mellan EU:s olika instrument och institutioner och tätare samordning i fält. Ett integrerat EU-kontor för AU har etablerats i Addis Abeba.

Cotonouavtalets dialoger har också säkerhetspolitiska frågor på sin dagordning. Regeringen verkar för att EU får en alltmer aktiv politisk aktörsroll genom diplomatiska insatser, bland annat EU:s särskilda representanter, gemensamma rådslutsatser, uttalanden, uppvaktningar och, i extrema fall, sanktioner. De bistånds- och handelspolitiska instrumenten står också till EU:s förfogande i det fredsbevarande och fredsskapande arbetet i Afrika. Ökad samstämmighet mellan olika politikområden är av största vikt då hoten mot fred och säkerhet inte enbart är militära.

För att öka samarbetet vad gäller globala freds- och säkerhetsutmaningar ska EU och Afrika gemensamt verka för och följa upp åtaganden inom ramen för multilaterala, regionala och nationella fora. Vidare ska EU och Afrika utbyta kunskap om globala säkerhetsfaktorer som klimat, miljöförstöring, vattenresurser och epidemier, samt öka dialogen om kriser och konflikter i andra delar av världen. I linje med den gemensamma EU–Afrikastrategin är Sverige en aktiv partner för ett utvidgat stöd till nationella säkerhetssektorreformer i Afrika.

Inom EU liksom bilateralt verkar regeringen för en långsiktig och förutsägbar finansiering av Afrikas ambitioner för konflikthantering, krishantering och återuppbyggnad. EU har ambition att öka sitt stöd till den afrikanska kapaciteten och freds- och säkerhetsarkitekturen, särskilt AU, samt att bistå för att få andra internationella partners att stödja afrikanskt ledda fredsoperationer. Engagemanget kommer bland annat att omfatta tränings- och utbildningsstöd kopplat till utvecklingen av den afrikanska snabbinsatsstyrkan.

EU ska bidra till ett stärkt genomförande av FN-resolutionerna 1325 om kvinnor, fred och säkerhet samt 1612 om barn i väpnade konflikter. Det civila samhällets roll i fred och säkerhetsfrågor ska uppmärksammas och drivas gemensamt av Afrika och EU. Detta ligger väl i linje med svensk Afrikapolitik.

FN och dess olika organ spelar en viktig roll för Afrikas framtid och därmed i svensk Afrikapolitik. FN är centralt genom sin förmåga att samla det internationella samfundet kring gemensamma ansträngningar i Afrika och vidta internationellt legitimerade åtgärder, från medling och sanktioner till militära insatser. Viktiga bidrag till det förebyggande arbetet görs av de FN-organ som övervakar respekten för de mänskliga rättigheterna.

Ett stort antal fredsinsatser i Afrika har genomförts av FN och FN har på senare år ytterligare stärkt sin kapacitet på området genom etablerandet av ett stödkontor för medling och skapandet av FN:s fredsbyggande kommission. En betydande del av denna verksamhet äger rum i Afrika.

FN stödjer vidare AU:s fredsfrämjande kapacitet. FN:s säkerhetsråd för årliga samtal med AU:s freds- och säkerhetsråd och utbyte sker mellan de båda organisationernas sekretariat. FN:s fredsbevarande insats i Darfur 2008 (UNAMID) visar på behovet av att fortsatt utveckla formerna för samarbete mellan AU och FN. För att stärka AU:s egen förmåga inom nyckelfunktioner bistår FN med utbildning, en uppgift som Sverige bland annat stödjer genom Folke Bernadotteakademien och Försvarsmakten/SWEDINT.

Terrorism utgör ett hot mot fred och säkerhet som kräver ett brett spektrum av civila kapacitetshöjande insatser och nära internationellt samarbete. Ett långsiktigt perspektiv och fokus på unga människors situation och grogrunderna för våldsinriktad radikaliserings och terrorism är viktigt. Sverige verkar för att stärka afrikanska länders och regionala organisationers förmågor att hantera och förebygga terrorism på lång sikt. AU och organisationer som till exempel IGAD spelar här en viktig roll.

Arbetet för att minska tillgången till och motverka illegal handel med lätta vapen i Afrika är en fortsatt svensk prioritering. Små och lätta vapen bidrar till majoriteten av dödsfall i konflikter. Den stora tillgången kan också kopplas till ökad användning av barn som soldater. Minhanteringsfrågor, som en del i arbetet mot små och lätta vapen, blir en allt mer angelägen fråga framförallt i postkonfliktländer där minor fortsätter att skörda liv även efter att andra vapen tystnat.

Världsbankens och Afrikanska utvecklingsbankens ökade engagemang i länder på väg ur konflikt är betydelsefullt. Viktiga åtgärder inkluderar lösande av betalningsdröjsmål för att minska skuldbördan liksom kapacitetsbyggande insatser. Dessutom arbetar Världsbanken bland annat med NEPAD i freds- och stabilitetsfrämjande insatser, och med FN-systemet i behovsanalyser för återuppbyggnad i post-konfliktländer.

Närvaron av inhemskt och internationellt näringsliv, före och efter konflikter, kan vidare ha en gynnsam inverkan genom att människor ser möjligheter till positiva och praktiska förändringar av sina utkomstmöjligheter. På motsvarande sätt kan olika former av kultursamarbeten bygga broar mellan befolkningsgrupper efter en upp slitande konflikt.

Inom området för fred och säkerhet avser regeringen att

- stödja, i samverkan med afrikanska institutioner och länder, den positiva utvecklingen inom den afrikanska säkerhetsarkitekturen samt verka för att de afrikanska initiativen för fred på kontinenten förankras ytterligare och får ökat reellt genomslag,
- bidra till FN:s och EU:s fredsbevarande initiativ och insatser i Afrika, inklusive genom deltagande med militär och civil personal, samt sträva efter ett effektivt utnyttjande av resurser och ett samordnat civilt och militärt agerande i de insatser där Sverige deltar,
- nära följa utvecklingen inom AU och de regionala organisationerna samt prioritera svenskt stöd till deras arbete för konfliktförebyggande, säkerhetssektorreform samt

- verka för att principen om skyldighet att skydda stärks som ett element i svensk utrikespolitik och i EU:s agerande; lägga särskild vikt vid jämställdhets- och barnrättsperspektivet för fred och säkerhet i Afrika i det bilaterala och multilaterala arbetet. Arbetet för att genomföra säkerhetsrådets resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet och resolution 1612 om barn i väpnad konflikt prioriteras,
- öka samverkan mellan olika politikområden - säkerhet, utveckling, folkrätt och MR - för det fredsfrämjande arbetet i Afrika. Svensk kunskapsuppbyggnad och stärkt medverkan av svenska enskilda organisationer och institutioner inom konflikt- och medlingsområdet ska uppmuntras och ges stöd,
- öka samarbetet med Afrika kring sambanden mellan konflikt och miljörelaterade problem, med fokus på risken att gemensamma men knappa naturresurser spär på redan existerande motsättningar liksom på möjligheterna att vända konflikt om resurser till ansvarsfullt samarbete,
- bidra till att stärka skyddet av civilbefolkningen i konfliktsituationer, inklusive genom att principen om skyldigheten att skydda omsätts i praktisk handling,
- stödja arbetet i de internationella tribunalerna liksom de nationella ansträngningar som görs i afrikanska länder för att beivra allvarliga övergrepp, inklusive folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser, och att bygga hållbara rättsstater,
- stärka afrikanska staters förmåga att förebygga terrorism, med utgångspunkt i ett regionalt perspektiv, samt att skapa ökad förståelse för hur utvecklingssamarbete kan motverka grogrunderna för terrorism,
- bidra till utvecklingen av Europeiska unionen som utrikes- och säkerhetspolitisk aktör i Afrika,
- verka för att FN:s fredsbyggandekommission, med fokus på afrikanska länder, ska bli ett effektivt verktyg för att förhindra återfall i konflikt, fortsatt stödja FN:s kapacitet till konfliktförebyggande och medling i Afrika samt öka samverkan med afrikanska länder inom FN:s ram,
- stödja insatser i samarbetsländer avseende minor och genomförande av FN:s handlingsplan mot illegal handel av små och lätta vapen från 2001,

- intensifiera samverkan med afrikanska länder om gemensam utbildning i konflikt- och krishantering. Folke Bernadotteakademien liksom Försvarsmakten/SWEDINT och Raoul Wallenberg-institutet är viktiga aktörer i detta arbete,
- utveckla trepartssamarbeten med afrikanska länder såsom Sydafrika för att stärka afrikansk säkerhetskapacitet och afrikanska insatser på det konfliktförebyggande och fredsfrämjande området,
- ytterligare stärka det nordiska samarbetet i Afrikafrågor i syfte att bland annat öka samordning, planering och informationsutbyte för stöd till afrikansk kapacitet samt nordiskt deltagande i olika insatser i Afrika.

4.3 Demokrati och mänskliga rättigheter – förutsättningar för utveckling

Främjandet av demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna är både utvecklingsmål i sig och en förutsättning för hållbar och rättvis utveckling. Att bekämpa alla former av förtryck, främja demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna samt värna folkrätten är en grundpelare i svensk utrikespolitik.

I enlighet med Sveriges politik för global utveckling ska rättighetsperspektivet genomsyra den svenska Afrikapolitiken. Rättighetsperspektivet sätter den enskilda individens frihet och rättigheter i centrum för utvecklingen. Utgångspunkten är den gemensamma värdegrund som återfinns i de internationella konventionerna om de mänskliga rättigheterna såsom principerna om icke-diskriminering och likabehandling och möjligheten att delta. De grundläggande friheterna – åsiktsfrihet, religionsfrihet, förenings- och församlingsfrihet, yttrandefrihet, frihet från tortyr och slaveri etc. – ingår som integrerade delar i de internationella konventionerna och värnandet av dem utgör nyckelkomponenter i all politisk utveckling, i Afrika liksom på andra håll. Långsiktigt hållbar utveckling och tillväxt förutsätter att regeringar utan diskriminering respekterar även ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, som rätten till utbildning, till mat och till hälsa.

Demokrati, mänskliga rättigheter och en starkt rättsstat utgör således såväl utgångspunkter och kriterier för det svenska utvecklingssamarbetet i Afrika som centrala delar av den svenska säkerhetspolitiken, handelspolitiken och den politiska dialogen med respektive land. En viktig del i Sveriges långsiktiga arbete för att främja respekt för de mänskliga rättigheterna är att verka för ett avskaffande av dödsstraffet.

Fungerande offentliga institutioner är en förutsättning för att garantera demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Demokratin behöver engagerade intressenter och starka inhemska institutioner som kan kanalisera och hantera intressekonflikter på ett fredligt och effektivt sätt och garantera lika värde, öppenhet, delaktighet, förutsägbarhet, rättvisa och likhet inför lagen. Grundvalen för en demokratisk

samhällsstyrning är demokratiskt valda och väl fungerande parlament. I många afrikanska länder är parlamenten fortfarande alltför svaga och beroende av den verkställande makten. Att främja utvecklingen av representativa, starka och oberoende parlament måste därför ha prioritet i demokratiarbetet.

Främjande av demokratisk samhällsstyrning omfattar sålunda sådana insatser som både stärker offentliga institutioners förmåga att fatta och genomföra politiska beslut på ett demokratiskt, transparent och ansvarsfullt sätt, och motverkar korruption. De omfattar också insatser som garanterar yttrandefrihet, församlingsfrihet och rätten till information. Slutligen omfattar det åtgärder som garanterar alla människors deltagande på lika villkor och som förhindrar diskriminering i åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter. Marginaliserade grupper och grupper som tidigare exkluderats från politisk makt och inflytande, oavsett om det beror på ras, etnicitet, kön, funktionshinder, sexuell läggning, religion, ålder, social ställning, ursprung, politiska eller andra åsikter eller andra skäl, måste inkluderas om demokratin ska bli fullödig och legitim.

Samarbete vad gäller respekten för de mänskliga rättigheterna tar naturligen sin utgångspunkt i de åtaganden på området som såväl afrikanska länder som Sverige har gjort. FN:s mekanismer för de mänskliga rättigheterna gör betydelsefulla insatser för att övervaka efterlevnaden av dessa åtaganden, och för att stödja förbättringar och reform.

I detta sammanhang är det också centralt att stödja de regionala institutioner som tillskapats, främst inom ramen för AU, när det gäller skydd för mänskliga rättigheter. Etablerandet av MR-domstolen och den fortsatta utvecklingen av MR-kommissionen medverkar till att främja respekten för de mänskliga rättigheterna i Afrika. Avgörande för vilken framtida betydelse dessa institutioner kommer att få är deras möjlighet att verka och vinna respekt och gehör för beslut och insatser. För detta krävs resurser, men också kompetens och politisk vilja. Sverige kan bidra genom att ge stöd åt dessa institutioner.

Främjandet av ett demokratiskt styrelseskick och respekten för mänskliga rättigheter är en central del i den gemensamma EU–Afrikastrategin. Partnerskapet mellan Afrika och EU på detta område har som mål att underlätta en öppen och bred dialog om mänskliga rättigheter, inklusive kvinnors och barns fulla utnyttjande av dessa, samt om demokrati och demokratisk samhällsstyrning. Dialogen ska underlätta för båda kontinenterna att definiera problemområden, komma fram till gemensamma lösningar och genomföra särskilda initiativ för att främja en demokratisk utveckling och respekten för de mänskliga rättigheterna. Till detta arbete kan svensk kompetens och erfarenhet starkt bidra.

Utöver det nya partnerskapet har EU även på detta område möjlighet att använda sig av alla de politiska verktyg som den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, såväl som bistånds- och handelspolitiken, erbjuder. Inom ramen för Cotonou-avtalet är de institutionaliserade dialogerna i enlighet med artikel 8 och artikel 96 viktiga för att framföra synpunkter på och utväxla åsikter om utvecklingen för mänskliga rättigheter och demokrati. Avtalets s.k. MR-klausul möjliggör att avbryta

samarbetet och inleda konsultationer i fall av bristande respekt för mänskliga rättigheter. EU har därutöver ett antal riktlinjer för sitt agerande på centrala MR-områden, vilka vägleder och samordnar arbetet.

För att förbättra kunskapen och dra nytta av gemensamma erfarenheter ska enligt EU:s och Afrikas gemensamma handlingsplan ett utökad utbyte ske mellan institutioner och andra aktörer som är verksamma inom området demokrati och mänskliga rättigheter i Afrika och Europa. Detta innefattar exempelvis Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna och den afrikanska domstolen för mänskliga och folkens rättigheter, men även nationella institutioner i medlemsstaterna.

Ett utbyte mellan svenska institutioner som arbetar för framväxande av demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter i Afrika finns sedan länge med många länder där Sverige är verksamt och kommer att utvecklas vidare, inklusive i samordning med andra EU-länder.

EU:s och Afrikas gemensamma handlingsplan prioriterar vidare stöd till APRM respektive den afrikanska stadgan för demokrati, val och samhällsstyrning. Utökad stöd ska ske genom dialog och samarbete för att genomföra de rekommendationer som kommer ur APRM-processen. AU liksom regionala och nationella institutioner ska förstärkas. Det civila samhället kan stärkas när det gäller kapaciteten för valövervakning och engagemanget i valprocesser.

EU:s medlemsstater ska samordna sig bättre för att på ett samstämmigt sätt lyfta fram demokrati och mänskliga rättigheter i olika nationella, regionala och internationella fora. För att öka dialogen på global nivå ska gemensamma positioner och särskilda initiativ genomföras i fora såsom FN:s MR-råd och andra och tredje utskottet i FN:s generalförsamling. Ett förväntat resultat av detta är att fler internationella och regionala konventioner på MR-området ratificeras och implementeras.

Sverige ger ett omfattande stöd till de FN-organ och program som är aktiva i Afrika och vars insatser har bäring på demokrati och mänskliga rättigheter. Sverige stödjer exempelvis arbetet inom UNICEF med barns rättigheter, inom FN:s utvecklingsfond för kvinnor (UNIFEM) med kvinnors rättigheter samt inom UNDP för demokratisk samhällsstyrning. Sverige ger vidare stöd till FN:s Högkommissarie för mänskliga rättigheter, som arbetar för att främja mänskliga rättigheter i Afrika och under senare år har ökat sin närvaro i fält. Dessutom ges svenskt stöd till FN:s narkotikakontroll- och brottsförebyggande program (UNODC) för tekniskt bistånd till länder som vill införliva bestämmelserna i FN-konventionen mot korruption i nationell lagstiftning och vidta åtgärder för att tillämpa konventionen. (IH)

Korruption är ett direkt hinder för utveckling och välbefinnande, men även ett betydande hinder för människor att få sina rättigheter respekterade och tillvaratagna. Korruptionsbekämpning är därför en särskilt viktig komponent i de samlade ansträngningarna att stärka demokratisk samhällsstyrning i Afrika. Det är en central del av partnerskapet med Afrika och i de svenska biståndsinsatserna i regionen, liksom i den politiska dialogen med respektive land. Ytterligare åtgärder på svensk, europeisk och internationell botten inbegriper, som ett minimikrav för samstämmighet, säkerställandet av att biståndsmedel och handel inte bidrar till korruption. Det civila samhällets och näringslivets engagemang för att upptäcka och motverka korruption i den egna verksamheten

liksom hos offentliga aktörer är centralt. Sverige arbetar även genom de multilaterala utvecklingsbankerna för att främja demokratisk samhällsstyrning och bekämpa korruption i Afrika. I centrum står den mekanism för fördelning av resurser som bland annat väger in hur långt ett land har nått när det gäller god samhällsstyrning.

Inom området för demokrati och mänskliga rättigheter avser regeringen att

- verka för att den demokratiska utvecklingen i Afrika får ytterligare spridning, fördjupas och befästs samt att bakslag bemöts, genom stöd till parlament och partiväsande, det civila samhället och fri media samt för att främja god offentlig förvaltning och bekämpa korruption i Afrika. Stöd till kvinnors deltagande i politiska beslutsprocesser är av särskild betydelse,
- verka mot diskriminering i åtnjutandet av de mänskliga rättigheterna, oavsett om den beror på ras, etnicitet, kön, funktionshinder, sexuell läggning, religion, social ställning, ursprung, politiska eller andra åsikter eller andra skäl,
- påtala kränkningar av de mänskliga rättigheterna både i den bilaterala dialogen med enskilda länder, via EU samt inom FN och regionala organisationer i syfte att reagera mot problemen, inleda dialog och finna lösningar,
- vara pådrivande för att mänskliga rättigheter och demokratifrågorna genomsyrar EU:s kontakter med Afrika på alla politikområden,
- främja utvecklingen av representativa och väl fungerande parlament.
- i länder som saknar demokratiskt styre och/eller befinner sig i en konflikt eller post-konflikt situation, bedriva arbete för ökad respekt för demokratiska principer och de mänskliga rättigheterna, bland annat genom stöd till och samarbete med MR-försvare och det civila samhället,
- i länder som uppnått en god nivå på demokrati och respekt för mänskliga rättigheter, främja den positiva utvecklingen, undersöka möjligheterna till partnerskap länder emellan i viktiga demokrati- och MR-frågor,
- verka för att dödsstraffet avskaffas genom att i ett första led fokusera på straffets förekomst i Kenya, Tanzania och Zambia. Frågan ska tas upp i besöksutbyte, bilaterala dialoger och utvecklingssamarbetet samt genom opinionsbildning och andra lämpliga insatser,

- erbjuda svenskt stöd till och samarbete med nationella MR-institutioner, byggt på en analys av vilka områden och i vilka länder Sverige bäst kan bidra,
- ha beredskap att öka samarbetet med de regionala MR-institutionerna såsom den afrikanska MR-domstolen och MR-kommissionen,
- vara pådrivande för ökad dialog mellan EU och Afrika i internationella MR-fora, syftande till gemensamma positioner och initiativ när möjligt,
- verka för ökat samarbete med de FN-organ som verkar för bättre respekt för de mänskliga rättigheterna i Afrika, inklusive FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter.

4.4 Jämställdhet - utveckling på lika villkor

Kvinnors deltagande samt åtnjutande av de mänskliga rättigheterna är en grundförutsättning för en hållbar ekonomisk, demokratisk och social utveckling och får att nå millenniemålen. Främjande av jämställdhet är därför såväl ett utvecklingsmål i sig som ett sätt att öka biståndseffektiviteten och bidra till hållbar demokratisk utveckling samt fred i post-konfliktländer.

Jämställdhet ska vara ett centralt element i den politiska dialogen. Strategier för samtliga samarbetsländer i Afrika ska återspegla ett jämställdhetsperspektiv, som enskilt samarbetsområde eller inom ramen för andra sektorer. Inom ramen för regeringens organisationsstrategier för multilaterala organisationer ska jämställdhet vara ett tema som genomsyrar samarbetet och Sveriges engagemang i de internationella och regionala organisationerna, tillsammans med afrikanska länder, i exempelvis UNAIDS, FAO, Globala Fonden mot hiv/aids, tuberkulos och malaria, UNECA, Afrikanska utvecklingsbanken och Världsbanken

Sverige och EU ska kontinuerligt följa upp de åtagande som fastställts i EU–Afrikastrategin, som innebär att ett jämställdhetsperspektiv skall genomsyra samtliga strategier, policydokument, program och handlingar inom båda parter administrationer. Detta avser exempelvis fred och säkerhet där regeringen avser agera för att intensifiera implementeringen av FN:s säkerhetsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet i europeiska säkerhets- och försvarspolitikerna samt stödja afrikanska fredsbevarande styrkor på jämställdhetsområdet. Detta avser också, i hög grad området demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter samt köns- och jämställdhetsaspekter på områdena miljö och klimat.

I regeringens Afrikapolitik är följande områden särskilt prioriterade.

Kvinnors ökade deltagande i offentliga processer, inklusive i allmänna val och politiskt beslutsfattande på alla nivåer. Här inriktas politiken bland annat på att förstärka kvinnors möjligheter att utöva sin rösträtt och

att ställa upp som kandidater i val samt ökad medverkan i politiska sammanslutningar och beslutsfattande fora. Skr. 2007/08:67

Kvinnor och säkerhet inklusive bekämpning av könsrelaterat våld. En nationell handlingsplan för genomförandet av FN:s säkerhetsresolution 1325, om kvinnor, fred och säkerhet, har antagits av Sverige. Den genomförs nu på nationell, regional och internationell nivå för att främja kvinnors aktiva medverkan i konflikthantering och fredsbyggande processer och för att främja ett jämställdhetsperspektiv genomsyrar militära och civila internationella konflikthanteringsinsatser. För svensk Afrikapolitik har detta central betydelse.

Ekonomisk utveckling och tillväxt. Kvinnors deltagande, äganderätt och sysselsättning, privatsektorutveckling och kvinnors företagande, liksom handel och marknadsreformer för en rättvis och jämställd arbetsmarknad är av central betydelse för ekonomisk tillväxt. Centrala områden för svenskt engagemang är handel och regional integration samt samarbete till stöd för jordbrukande kvinnors förmåga att bidra till tryggad livsmedelsförsörjning, för kvinnors företagande och export av jordbruksprodukter samt för förbättrad tillgång till fysisk och ekonomisk infrastruktur för kvinnor.

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) inklusive hiv/aids. Här avses exempelvis förbättrad utbildning, information och rådgivning för kvinnor och ungdomar samt bättre tillgång till mödrhälsovård, preventivmedel samt genom arbete när det gäller tillgång till säkra och lagliga aborter, inom ramen för breda ansatser där information och förebyggande insatser är av särskild vikt. Frågan om SRHR är central för afrikanska länders utsikter att uppnå millenniemålen och ska drivas ytterligare för en förbättrad tillgång till sexuell och reproduktiv hälsovård för att minska mödradödligheten, oönskade graviditeter, kvinnlig könsstympning och spridningen av hiv/aids.

Inom området för jämställdhet avser regeringen att

- fokusera på de särskilt prioriterade områdena i det bilaterala relationerna och i det multilaterala samarbetet, inklusive genom intensifierade ansträngningar att få gehör för dessa prioriteringar inom EU och FN och förankra dem i bilaterala dialoger och i utvecklingssamarbetet med afrikanska länder,
- vidareutveckla Sveriges ledande roll för att säkra genomförandet av åtagandena i säkerhetsrådsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet,
- stödja afrikanska organisationer och nätverk som arbetar för kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter, kvinnors företagande och ökade deltagande i offentliga processer,
- uppmärksamma och sprida kunskap om de afrikanska framsteg som gjorts för kvinnors rättigheter i och med antagandet av ”The Protocol on the Rights of Women in Africa” (2005) som komplement till ”The African Charter on Human and Peoples’ Rights” och FN:s konvention för kvinnors mänskliga rättigheter, samt verka för att framsteg befästs och att åtaganden genomförs,

- stödja genomförandet av afrikanska instrument för förbättrad hälsa och förstärkta hälsosystem inklusive för sexuell och reproduktiv hälsa, såsom ”Maputo Plan of Action on Sexual and Reproductive Health and Rights 2007-2010” och ”Johannesburg Africa Health Strategy 2007 – 2015”.

4.5 Miljö och klimat – nationella, regionala och globala utmaningar och möjligheter

Värnandet om miljön och ett hållbart utnyttjande av naturresurserna är en grundförutsättning för att fattigdomen i Afrika ska kunna bekämpas och en hållbar utveckling uppnås. Kopplingen mellan miljö, klimatförändringar och konflikter blir allt tydligare. I alla världsdelar är miljö och ekonomi intimt sammankopplade, inte minst i Afrika.

För att människor ska kunna lyfta sig ur fattigdom, värna miljön och motverka klimatförändringens följder krävs en hög ekonomisk tillväxt med breda spridningseffekter, social trygghet och politiskt deltagande. Samtliga politikområden behöver samverka för en hållbar utveckling. Miljöhänsyn ska genomsyra det bilaterala och multilaterala utvecklingssamarbetet och utvecklingsländernas fattigdomsstrategier, säkerhetspolitiken, kommersiella satsningar och den internationella handeln, det globala politiska samarbetet etc. I Sveriges internationella arbete, liksom i politiken gentemot Afrika, har miljö- och klimatfrågan högsta prioritet.

I många sektorer med direkt koppling till en hållbar utveckling i Afrika har Sverige dessutom starka traditioner, en omfattande resursbank och ett kunnigt näringsliv. FN:s klimatpanel beskriver vatten och sanitet, människors hälsa, jordbruk och landsbygdsutveckling, biologisk mångfald, skogsbruk samt bevarandet av marina miljöer som särskilt angelägna för Afrika. På dessa liksom på områden som biologisk forskning, förnyelsebar energi och miljövänlig teknologi samt en god kemikaliekontroll har Sverige goda förutsättningar att bidra och att med afrikanska länder utveckla ett för båda parter gynnsamt samarbete.

Genom ett kraftfullt och samstämmigt agerande bilateralt, i EU samt i FN, Världsbanken och andra multilaterala fora stärks genomslaget för den svenska Afrikapolitiken. I relationen mellan EU och Afrika finns en snabbt växande insikt om miljö- och resursfrågornas strategiska och långsiktiga betydelse, och förutsättningarna för att Sverige framöver ska kunna driva dessa frågor framgångsrikt inom EU är därför goda.

I den gemensamma strategi som EU och Afrika antog 2007 betonas Europas och Afrikas ömsesidiga intresse av att fördjupa samarbetet kring en miljömässigt hållbar utveckling och klimatförändringar. Ett antal specifika målsättningar fastställs i den gemensamma handlingsplan som samtidigt antogs, inklusive att utveckla samarbetet i fråga om klimatförändringar, att gemensamt ta itu med markerosion och ökenspridning samt att verka för ökad tryggad livsmedelsförsörjning i enlighet med FN:s millenniemål.

Överlag betonas i den gemensamma strategin att prioriteringarna syftar till att stödja de afrikanska ländernas ansträngningar att uppnå samtliga

millenniämål 2015. Hur miljö och naturresurser förvaltas har direkt bäring på utsikterna att lyckas. Ett hållbart jordbruk är avgörande för att minska antalet hungriga med hälften enligt det första millenniämålet. Vidare anger målet om en hållbar miljö att antalet människor utan tillgång till rent vatten och sanitet ska halveras till 2015. I dagsläget återstår mycket för att så ska kunna ske.

EU har i rådsslutsatser om främjande av afrikanskt jordbruk betonat betydelsen av fördjupat samarbete mellan EU och Afrika på regional och kontinental nivå. Centrala element är stärkande av jordbrukssektorn i nationell utveckling, förbättrad samstämmighet med andra politikområden, stärkt kunskapsgenerering, förbättrad handel, bättre naturresurshushållning, förbättrad djurhållning och förbättrad riskhantering.

Från svensk sida välkomnas dessa slutsatser och regeringen är fortsatt pådrivande för ökad samstämmighet när det gäller EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Regeringen välkomnar också att EU:s insatser länkas till CAADP, ett uttryck för ett nödvändigt afrikanskt ledarskap. Samtidigt anser regeringen att en fortsatt reform av EU:s jordbrukspolitik i en marknadsliberal riktning är nödvändig för att främja det afrikanska jordbruket.

Det finns vidare ett behov av stärkt dialog mellan EU och Afrika kring vatten och sanitet. Utmaningen och problematiken kring vatten är tydligt gränsöverskridande och kräver ett integrerat angreppssätt. Ansträngningarna måste bygga på gemensamma internationella åtaganden och målet är tudelat: att säkerställa en god förvaltning av vattenresurser, nationella och regionala, samt att trygga tillgången till rent vatten och sanitet. Regeringen fäster särskild vikt vid jämställdhetsaspekter på vattensektorn och dess bredare utvecklingsdimensioner, bland annat eftersom kvinnor och flickors ansvar för vattenförsörjningen ofta medför sämre möjlighet till egen utveckling.

Både FN och multilaterala institutioner som Världsbanken intensifierar sitt arbete på miljöområdet i allmänhet och i klimatfrågan i synnerhet. Sverige fortsätter driva på för tydlig integration av klimatförändringen i utvecklingsbankernas verksamhet i Afrika och samverkar med FN för att än tydligare lyfta fram miljödimensioner på verksamheten i Afrika.

Ökade insatser behövs på en mängd miljörelaterade områden för att Afrika ska kunna bekämpa fattigdomen och nå en hållbar utveckling. Å andra sidan finns en stor och delvis outnyttjad potential i den afrikanska kontinentens enorma naturresurser. Afrikas biologiska mångfald, marina rikedom, fossila bränslen och mineraler, sol, vind och vatten är resurser som hållbart och rättvist utnyttjade kan bringa stor välfärd till kontinentens befolkning. De areella näringarna är centrala för både problem och lösningar när det gäller klimatförändringar, energiförsörjning och förvaltning av Afrikas naturresurser.

Ansvar för att omsätta dessa rikedomar på ett sätt som är förenligt med en hållbar utveckling är i första hand Afrikas eget. Det afrikanska ägandet av utvecklingsprocesserna är centralt, och på nationell nivå måste både ekonomi och miljö hanteras på ett integrerat sätt, och förutseende åtgärder stakas ut för att förvalta naturresurser, skapa hållbara produktionssystem och anpassa samhällena till förväntade

klimatförändringar. Moderna miljölagar, starka institutioner, en medveten miljöopinion, effektiva övervakningssystem och ett rättsväsende i vilket miljöbrott såsom olaglig avverkning eller utsläpp av föroreningar effektivt lagförs behöver i ökad utsträckning utvecklas i afrikanska länder. Omvärldens insatser kan och bör bidra till att så sker.

För Sveriges del sammanstrålar den globala vikt som tillmäts miljö- och klimatfrågan med prioriteringen av utvecklingen i Afrika. Ett hållbart nyttjande av naturresurser och omsorg om miljön är därmed ett centralt, övergripande mål för svensk Afrikapolitik.

Politiken ska reflektera den komplexa verklighet som Afrikas miljö utgör och den sårbarhet många människor lever i: klimatförändringarnas effekter på levnadsbetingelserna, torkans och skyfallens utarmning av den odlingsbara marken, livsmedelssäkerhetens beroende av färskvattnet och den biologiska mångfalden, betydelsen av en god kemikaliehantering för rent vatten och god miljö, vattnets betydelse för människors hälsa, hungern och bristen på försörjningsmöjligheter som drivkraft bakom urbaniseringen och dess hälsovådliga slummiljöer, de kustnära bosättningarnas effekter på havsmiljön, nedhuggningen av skog i avsaknad av alternativa energikällor för hushållen, skogsavverkningens bidrag till de globala koldioxidutsläppen – allt hänger ihop och förutsätter en integrerad nationell och global politik.

Den globala uppvärmningen framstår alltmer som en avgörande faktor för Afrikas framtida utveckling. Även om brist på data och Afrikas heterogena klimat försvårar exakta förutsägelser står det klart att konsekvenserna blir enorma och att Afrikas förmåga till anpassning snabbt måste stärkas.

Regeringens ambition är att stimulera till ökat engagemang av svenska företag på miljöområdet i Afrika. Dessutom ska möjligheterna att närmare koppla samman afrikansk och svensk forskning utredas vidare, liksom etablerandet av ytterligare internationella utbildningsprogram inom energi, naturresurser, miljö och klimat.

På klimatområdet avser regeringen att

- stödja afrikansk kompetens- och kapacitetsutveckling för att motverka, förutse och planera för effekterna av den globala uppvärmningen. I detta ingår ett brett spektrum av åtgärder, från att integrera klimataspekter i afrikanska utvecklings- och fattigdomsstrategier till att etablera väl fungerande tidiga förvarningssystem och integrera ett katastrofförebyggande perspektiv i utvecklingssamarbetet,
- verka för att omvärldens insatser i Afrika i ökad utsträckning tar klimathänsyn. Slutsatserna från den av Sverige etablerade internationella kommissionen för klimatförändring och utveckling 2009 är avsedda att bidra till att utvecklingen kan ”klimatsäkras”, med fokus på anpassning till klimatförändringarna Sverige ska vara ett föregångsland i det klimatanpassade utvecklingssamarbetet och verka för ett klimatanpassat bistånd genom multilaterala kanaler som Världsbanken och Afrikanska utvecklingsbanken,

- öka samverkan med de afrikanska länderna i multilaterala fora för att gemensamt stödja utformandet och genomförandet av en effektiv internationell klimatregim efter 2012, samt bistå stärkandet av afrikansk kapacitet i internationella klimatförhandlingar, Skr. 2007/08:67
- bidra till att utveckla Kyotoprotokollets projektbaserade mekanism (Mekanismen för ren utveckling, CDM) och genom ökat projektstöd minska utsläppen av växthusgaser och bidra till en hållbar utveckling i utvecklingsländer. Afrikas möjligheter att i högre grad än hittills förmå dra nytta av de möjligheter som bland annat CDM erbjuder bör förbättras, t.ex. genom kompetensutveckling,
- främja överföring och tillämpning i Afrika av miljövänlig och energisnål teknologi samt förnyelsebar energi, inklusive genom att främja gynnsamma handelsvillkor och investeringsklimat, för att motverka klimatförändringarnas effekter.

I syfte att i bredare mening bidra till ett hållbart nyttjande av naturresurser och omsorg om miljön i Afrika avser regeringen vidare att

- prioritera insatser för ett hållbart utnyttjande av skogsresurserna och för återplantering för produktion av biomassa och främjandet av mark- och vattenhushållning, med särskilt beaktande av utvecklingsaspekter och minoriteters intressen. Skogens betydelse för att minska växthuseffekten är speciellt angeläget att uppmärksamma, liksom forskning om och stöd till biologisk mångfald,
- stödja Afrikas ansträngningar att uppnå FN:s mål vad avser människors tillgång till rent vatten och grundläggande sanitet. Satsningar på förbättrad hushållning med vatten ska stödjas, liksom regionalt samarbete och uppbyggnad av institutioner för att gemensamt och långsiktigt förvalta Afrikas många gränsöverskridande vattenresurser,
- bistå länderna i Afrika så att dessa, bland annat med hjälp av stärkta miljöförvaltningar, bättre kan efterleva sina åtaganden enligt internationella konventioner och överenskommelser på miljöområdet, inklusive i fråga om ökenspridning, biologisk mångfald och kemikalier. Samverkan inom EU liksom i FN är centralt för detta ändamål,
- intensifiera dialogen och samarbetet med de afrikanska länderna till stöd för nationell styrning och policyutveckling, samt öka stödet till kompetensbyggnad och institutionella reformer på miljöområdet, inklusive genom att bistå till exempel AU, NEPAD och regionala miljöinitiativ,
- stödja ökad förädling, hållbara utvinningsformer och demokratiska spelregler kring naturresurser i mineralrika länder i

4.6 Individens möjlighet att utvecklas

Den enskilda individens frihet och rättigheter står i centrum för den svenska Afrikapolitiken. Individens möjligheter att ta sig ur fattigdom, bidra till en hållbar utveckling och bli fullt delaktiga i det ekonomiska och politiska samhällsbygget ska främjas. Överlag finns behov av förbättrad hälsa för afrikanska kvinnor, män och barn, en ökad skolgång och tillgång till högre utbildning samt utvecklade sysselsättningsmöjligheter i Afrika..

4.6.1 Hälsa

Hiv/aids, tuberkulos och malaria är de sjukdomar som skördar flest liv i Afrika söder om Sahara. Samtidigt ökar förekomsten av icke smittsamma sjukdomar och bidrar till ökad hälsobörda. De fattiga drabbas hårdast, även om hela samhällen påverkas och de sociala och ekonomiska effekterna lär kvarstå lång tid framöver.

Ett grundläggande problem är avsaknaden av hygieniska förutsättningar. I många afrikanska länder råder brist på rent vatten, fungerande avlopp och säkra livsmedel. Bristande tillgång till sexuell och reproduktiv vård och behandling samt ojämlika maktförhållanden mellan könen är ytterligare faktorer som förvärrar sjukdomsbilden. I centrum för den negativa hälsosituationen står hälsosystemens tillkortakommanden. De fattigaste länderna saknar också ofta system för att såväl identifiera och rapportera om nya hälsohot som möjligheter att vidta åtgärder och rapportera om dessa.

Hälsa tillhör den breda utvecklingsdagordningen. Dessutom måste hälsa vara en naturlig del av de övergripande prioriteringarna, planerna och budgeten som tas fram på nationell nivå. Arbetet i hälsosektorn måste ses ur ett långsiktigt perspektiv. Det gäller inte minst arbetet inom EU där en handlingsplan tagits fram för ett bättre hälsobistånd, inklusive frågor som rör stöd till hälsopersonal.

Förbättringar i hälsoutvecklingen i Afrika är både möjliga och nödvändiga. Hälsoträgorna har fått ett allt större utrymme på den globala politiska dagordningen inte minst genom millenniedeklarationen. Det internationella samfundet och de afrikanska länderna själva har i många fall kunskapen att komma till rätta med problemen och därmed förhindra de negativa spiraler som det eftersatta hälsosystemet orsakar. Hållbara hälsosystem måste byggas upp och hälsosektorn utvecklas för att motverka kompetensflykt av hälsopersonal och nå ut med mediciner och vacciner. Politisk vilja och ledarskap är lika viktiga som kunskapsutbyte och nya resurser. Kvinnors och barns hälsa måste uppmärksammas och kopplingen mellan miljö och hälsa integreras i framförallt planeringsarbetet för sjuk- och hälsovård. Insatser för människors hälsa kräver således medvetna hälsofrämjande och ofta strukturella åtgärder

inom sektorer även utanför hälsosektorn. Ett hållbart jordbruk, förbättrad trafiksäkerhet, en hållbar stads- och boendemiljö samt en politik som minskar efterfrågan på tobak och alkohol är exempel på viktiga frågor i detta avseende. Detsamma gäller en sund djurhållning och djurhälsa. Det är väl känt att många smittsamma sjukdomar härstammar från djur och uppkommer där djur och människor lever tätt tillsammans.

Sverige är traditionellt en stor bilateral och multilateral aktör inom hälsosektorn i Afrika. Parisdeklarationen om ökad effektivitet i det internationell utvecklingsamarbetet handlar mer om den offentliga sektorn än om privata aktörer. Det bidrar till att helhetsperspektivet på hälsosektorn inte fullt ut beaktas eftersom viktiga aktörer faller utanför samordningen. En viktig uppgift blir därför att bidra till ökad samordning bland alla aktörer och verka för förändring i verksamheten på landnivå. Det kräver också en nära dialog med regeringarna i samarbetsländerna. Att utgå från nationella prioriteringar, planer och program är en utmaning för den stora mångfald av globala hälsoinitiativ som idag finns. Mandat och roller behöver skiljas åt för att ge tydlighet i arbetsfördelningen. Världshälsoorganisationen WHO spelar en central roll i det sammanhanget.

Inom området för hälsosektorn avser regeringen att

- verka för att de afrikanska samarbetsländerna prioriterar hållbara hälsosystem (hälsosektorn), inklusive förebyggande hälsoarbete, i sitt budgetarbete, baserat på millenniemålen och invånarnas rätt till bästa uppnåeliga hälsa, samt verka för att globala hälsoinitiativ fokuserar på arbetet på landnivå med utgångspunkt från ländernas egna planer, prioriteringar och budgetar,
- uppmärksamma kopplingen mellan hälsa, ekonomisk tillväxt, miljö och socioekonomisk utveckling – och därmed även kopplingen mellan hälsa och konfliktförebyggande – i syfte att föra upp även hälsofrågorna på agendan för konflikthantering. Kvinnors behov bör särskilt uppmärksammas i detta sammanhang,
- verka för att samordningen (globalt, regionalt och nationellt) och effektiviteten på hälsoområdet stärks på både normativ och operativ nivå, att internationella hälsoorganisationer och deras medlemsländer kan öka samordning och koherens i enlighet med Parisdagordningen, samt att det civila samhällets engagemang inom hälsosektorn bättre beaktas i detta sammanhang,
- intensifiera arbetet för att motverka spridningen av hiv/aids och verka för att hiv/aids bättre integreras i nationella hälsoplaner och därmed också i ländernas utvecklingsplaner och budgetar,
- fortsatt verka för att länder tillvaratar erfarenheter och insatser som gjorts inom ramen för att arbetet mot hiv/aids och låta detta få genomslag i arbetet mot andra fattigdomsrelaterade sjukdomar.

- verka för att de multilaterala aktörerna prioriterar insatser i Afrika för att förebygga och lindra effekterna av en förväntad pandemi. Skr. 2007/08:67

4.6.2 Utbildning

Trots framsteg saknar fortfarande miljontals afrikaner tillgång till utbildning. Utbildning är en förutsättning för att fattiga människor själva ska kunna förbättra sina levnadsvillkor. Utbildningens betydelse för den enskilde individens möjlighet att utvecklas och bidra till samhällsutvecklingen kan inte överkattas. Befolkningens utbildningsnivå är således intimt länkad till ett lands utveckling och utvecklingspotential. Människors tillgång till information, och möjligheten att tillgodogöra sig denna på lika villkor, är avgörande för en demokratisk utveckling i Afrika.

En högre utbildningsnivå underlättar också arbetet för t ex fred och försoning, skydd för miljön och jämställdhet. I en globaliserad värld är tillgången till och kunskapen om den nya informationsteknologin avgörande för att Afrika och den afrikanska befolkningen ska kunna tillgodogöra sig många av de möjligheter och framsteg som globaliseringen erbjuder.

Inom utbildningsområdet avser regeringen att

- verka för en allmän och fri grundutbildning för alla barn i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter. Särskilt flickors tillgång till utbildning ska uppmärksammas,
- verka för rättighets- och jämställdhetsbaserade system för lärande och undervisning samt stödja utbildning riktad mot hållbar utveckling,
- satsa på tillgänglighet och återuppbyggnad av utbildning i konflikt- och postkonfliktländer, där utbildning måste göras tillgänglig och anpassas även för dem som under år av krig gått miste om grundläggande skolning,
- arbeta för ökad uppmärksamhet kring förhållandet mellan utbildning och hälsa, främst SRHR och hiv/aids,
- stödja de afrikanska länderna för att de ska kunna tillvarata informations- och kommunikationsteknologins möjligheter för att förbättra och effektivisera undervisningen.

4.6.3 Migration och asyl

I takt med att globaliseringen intensifieras ökar antalet människor som söker sig över nationsgränser, i sökandet efter en tryggare tillvaro och försörjningsmöjligheter. Afrika, Europa och Sverige har ett gemensamt intresse av att maximera de positiva effekterna av migrationen, inklusive att tillvarata den överföring av kunskap och resurser som den för med

sig. Dessutom krävs gemensamma åtgärder för att motverka de negativa effekterna av migrationen, där människor utnyttjas, såsom människohandel.

Sverige är drivande inom EU och internationellt i diskussionen om migration och utveckling där fokus alltmer ligger på hur de positiva utvecklingseffekterna av migration ska kunna maximeras. Migrationsfrågorna och kopplingen mellan migration och utveckling är av stor vikt för Afrika och Europa och kommer att bli än viktigare i framtiden.

EU:s övergripande strategi för migration "Global Approach to Migration" är den huvudsakliga ramen för migrationsfrågans internationella dimension. Strategin syftar till ett integrerat arbetssätt mellan samtliga migrationsrelevanta politikområden och eftersträvar ökad dialog och operativt samarbete i partnerskap mellan ursprungs-, transit- och mottagarländer.

Regeringen stödjer denna integrerade och breda ansats och bidrar till utformandet och genomförandet av strategin, som bör vara balanserad mellan Västafrika och Östafrika. Dessutom verkar regeringen för balans mellan strategins samarbetsområden, framförallt mellan insatser för motverkande av olaglig invandring och främjande av ökade möjligheter för laglig invandring till EU. Inom ramen för samarbetet mellan EU och tredjeländer verkar regeringen för att säkerställa möjligheten att söka asyl.

Migration ingår som ett prioriterat område i strategin och handlingsplanen som antogs vid EU-Afrika toppmötet 2007. Strategin understryker vikten av att partnerländerna gemensamt verkar för att utvecklingsaspekterna av remitteringar stärks, diasporan involveras i utvecklingssamarbetet samt att invandrares, asylsökandes och flyktingars rättigheter respekteras. Afrikanska ursprungs-, transit- och mottagarländer ska få stöd i att utveckla sin kapacitet att hantera migrationsströmmar.

Handlingsplanen mellan EU och Afrika understryker vikten av ökat samarbete för internationellt skydd. EU har tagit fram s.k. regionala skyddsprogram för att stärka skyddet av flyktingar, som ett komplement till olika typer av EU-stöd till tredjeländer på asylområdet. Sverige har stött framtagandet av regionala skyddsprogram och har framhållit behovet av att förbättra och utvidga skyddskapaciteten i ursprungsregioner. Förhoppningen är att detta också ska tjäna som ett strategiskt komplement till det humanitära stödet. Pilotprogram har inletts i bland annat Tanzania.

Människohandel exploaterar de svagaste grupperna i samhället och är ett oacceptabelt fenomen som förefaller ha växt i omfattning och antagit en alltmer global karaktär. Människohandel beskrivs ofta felaktigt som ett europeiskt bekymmer med illegala immigranter från exempelvis Afrika. I linje med den antagna handlingsplanen från EU-Afrikatoppmötet 2007 bör människohandel emellertid ses som ett gemensamt EU-Afrikaproblem.

Det är viktigt att angripa orsakerna till att människohandel uppstår, inte bara i Afrika, utan också i de mottagande länderna i Europa. Handel med människor är tydligt betingat av fattigdom samt brist på jämställdhet och respekt för mänskliga rättigheter, men också av efterfrågan i Europa.

Sverige ska även fortsatt ha ett mångdimensionellt angreppssätt för att motverka människohandel. Skr. 2007/08:67

Inom migrationsområdet avser regeringen att

- inom EU-samarbetet verka för fler kanaler för laglig migration då dessa är av stor betydelse för framtida arbetskraftsbehov i EU och en viktig del i ett genuint partnerskap med tredje länder,
- stödja EU kommissionens arbete med att integrera migrations- och asylfrågorna i samarbetet med Afrika. För att främja varaktiga lösningar bör även EU-kommissionen stödja åtgärder i värdländerna för att flyktingarna ska bli självförsörjande och bidra till utveckling. Motsvarande åtgärder i ursprungsländerna bör också övervägas i återvändandesituationer och genomföras så att de kommer såväl flyktingar och återvändande som värdländerna till godo,
- stödja projekt som syftar till att lagstiftning och administration i afrikanska länder utvecklas i enlighet med internationell rätt på migrations- och skyddsområdet,
- verka, bl.a. inom FN- och EU-systemet, för en prioritering av lösningar på utdragna flykting- och internflyktingsituationer i Afrika,
- fortsatt hålla hög profil i bekämpandet av människohandel. Detta innebär bland annat att Sverige ska söka identifiera situationer och grupper av människor i Afrika som befinner sig i riskzonen för människohandel och bidra till att förebygga sådana situationer.

4.6.4 Kultur

Samarbeten på kulturområdet kan stärka de långsiktiga och ömsesidiga banden mellan Sverige och Afrika. När det gäller att öka svensk kunskap och förståelse om Afrika och viceversa spelar kultursamarbetet en viktig roll. Genom kultursamarbete och kulturutbyte skapas mötesplatser där långsiktiga relationer kan etableras. De utgör viktiga instrument som bärare av kunskap och värderingar med sikte på förändring och utveckling.

Detta slags samarbeten har inte endast ett värde i sig utan bidrar också till att uppfylla utrikes- och biståndspolitikens mål avseende mänskliga rättigheter, demokrati och fattigdomsbekämpning, liksom handelspolitikens mål samt de integrationspolitiska målen om ökad mångfald och mellankulturell dialog. Ökad kunskap om de afrikanska ländernas kulturella och intellektuella liv kan fördjupa våra bedömningar om vad som sker i Afrika politiskt, ekonomiskt, socialt. I post-konfliktsituationer eller andra omvälvande samhällsförändringar kan ett brett anlagt kultursamarbete med olika grupper både bidra till försoning och förståelse mellan dem som direkt berörs, och till vår egen förståelse av vad som sker. Därmed kan även svenska möjligheter att spela en aktiv roll öka.

Ett omfattande kultursamarbete mellan Sverige och afrikanska länder sker redan, bland annat inom ramen för det statliga biståndssamarbetet. I länder där biståndssamarbetet fasas ut, kan den grund för fortsatt kultursamarbete som lagts, tjäna som bas för nya kulturmötesplatser och relationer. Kultursamarbetet ska involvera aktörer på lokal, regional och nationell nivå.

Sidas, Statens kulturråds och Riksantikvarieämbetets insatser på kulturområdet kommer även fortsättningsvis att spela en viktig roll. Svenska Institutet gör också aktiva insatser i Afrika och har goda förutsättningar att även framgent vara en samarbetspart när det gäller uppbyggnad av demokrati och civila samhällen.

Inom kulturområdet avser regeringen att

- öka samverkan mellan olika politikområden för ett förstärkt kultursamarbete med Afrika. Formerna för hur samarbetet ska bedrivas, liksom kriterier i övrigt, kommer att utarbetas. Vid tilldelandet av medel är det angeläget att enskilda organisationers verksamhet, inklusive kulturlivets aktörer, ges företräde.

4.7 Handel och ekonomiskt samarbete

Sverige och Afrika etablerar i allt högre utsträckning ett partnerskap som präglas av lika villkor och strävan efter gemensamma mål. Nya mekanismer ersätter gamla. På samma sätt pekas i den gemensamma EU-Afrika strategin på möjligheten och nödvändigheten för Europa och Afrika att möta de globala utmaningarna tillsammans. Till dessa utmaningar hör att Afrika på ett positivt sätt inlemmas i världsekonomin och blir en aktiv partner i globaliseringen. Många möjligheter finns för svenskt näringsliv att medverka, bland annat på miljö-, energi- och infrastruktururområdena.

Genom att stärka det svensk-afrikanska ekonomiska, kommersiella och industriella samarbetet ges det svensk-afrikanska partnerskapet en långsiktig, framtidsinriktad dimension till gagn för båda sidor. Sveriges export till Afrika söder om Sahara uppgick under 2006 till 13,6 miljarder kronor vilket utgör 1,3 procent av Sveriges totala export. Potentialen för ökat ekonomiskt och kommersiellt samarbete är stor.

Samarbetet är också av global betydelse och kan i stor utsträckning bidra till att millenniemålen uppnås. I Sydafrika pågår ett samarbete genom Sida inom vilket Exportrådet och svenska företag med lokal närvaro skapar ”mötesplatser” för ökade relationer på flera områden inte bara inom handelsområdet. På dessa mötesplatser träffas svenska och afrikanska myndigheter, företag – små, medelstora och stora - enskilda organisationer samt statliga institutioner. Det övergripande syftet med mötena är att uppnå ekonomisk tillväxt och lokala arbetstillfällen. Genom detta samarbete kan svenska företag öka sin konkurrenskraft, tillväxt och produktivitet i Afrika till gagn för båda sidor. Liknande samarbeten förbereds med Namibia och Botswana.

Bättre ekonomisk styrning och investeringsklimat är centrala förutsättningar när Afrika bygger sin ekonomi och för att Afrika ska finna sin plats på den globala marknaden. Utvecklandet av inhemska

marknader och regional integration är nyckelkomponenter för att skapa hållbar ekonomisk tillväxt och utveckling. Motorn i denna utveckling är den privata sektorn. Det är därför viktigt att den privata sektorn ges ökad uppmärksamhet och stöd.

Vid främjandet av afrikansk privatsektorutveckling gäller att skapa investerings- och affärsvänliga miljöer och en stabil politisk miljö inklusive demokratiska reformer. Insatser för att stärka rättsväsendet och motverka korruption är av särskild vikt i detta sammanhang. Dessa och andra insatser på detta område genomförs inom ramen för det långsiktiga utvecklingssamarbetet. Privatsektorutveckling kräver ett helhetstänkande kring hur olika insatser kan samverka och förstärka varandra under olika faser av utvecklings- och näringslivssamarbetet. Ett integrerat miljötankande och kvinnors deltagande i sammanhanget är centralt.

Många afrikanska länder behöver stöd för att förbättra sin produktionskapacitet för att skapa en förädlingsindustri. Strategier för ekonomisk tillväxt måste utarbetas som innefattar makroekonomisk stabilitet, skydd av de immaterialrättsliga reglerna samt övriga relevanta lagar. På många av dessa områden deltar sedan länge svenska institutioner och myndigheter. Insatserna kan både breddas och fördjupas.

För att stödja utvecklingsmöjligheterna i de fattigaste afrikanska länderna, motverka "brain-drain" och bidra till ett förbättrat investeringsklimat kan fler satsningar göras på innovation. En mer dynamisk syn på företagandets roll i utvecklingen måste skapas och mer uppmärksamhet ägnas innovationernas betydelse för tillväxt. I ett längre perspektiv kan de tillväxt- och innovationsregioner som skapas i Afrika komma att, genom innovationsförmåga, entreprenörskap och småskaliga teknologier, utgöra både nya marknader och tillväxtområden. Satsningar kan göras bland annat inom energi-, miljö- klimat- och teknikutveckling. I dessa strävanden spelar universiteten en central roll. Därför är ett samarbete på innovationsområdet mellan svenska och afrikanska universitet och högskolor av stor vikt. Detta samarbete kan lämpa sig för statligt stöd till gagn för båda sidor.

Sedan fem år bedrivs genom Sida, med hjälp av den svenska forsknings- och innovationsmyndigheten VINNOVA:s experter och nätverk ett utvecklingssamarbete tillsammans med tanzaniska, ugandiska och moçambikiska universitet, företagskluster och regeringsföreträdare. Samarbetet har resulterat i bättre konkurrenskraft för företag i de nämnda länderna. I ett femtontal andra afrikanska stater har liknande innovationsbaserade tillväxtprogram inletts och i ytterligare länder ligger man i startgroparna. VINNOVA spelar därmed redan en viktig roll för nyföretagandets möjligheter i Afrika, som kan utvecklas vidare.

För att möjliggöra mänsklig och social utveckling är det angeläget att antalet produktiva arbeten ökar och att arbetsvillkoren är anständiga. Fler människor måste vara i arbete. Inte minst för kvinnor och ungdomar kan ökad tillgång till produktivt arbete få positiva konsekvenser – med positiva sociala effekter på samhället i stort. I flera afrikanska länder spelar kvinnorna en särskilt viktig roll som näringsidkare och därmed också som arbetsgivare eller arbetstagare inom den privata sektorn. Västvärldens bistånd ska bidra till att meningsfulla jobb skapas inom de växande privatsektorerna.

Svenska företag är kända i Afrika för sitt engagemang för socialt ansvarstagande, Corporate Social Responsibility (CSR), och etiska standards. Det gäller såväl attityden till korruption som att ta socialt och miljömässigt ansvar i bredare mening. Med stöd av svensk biståndsfinansiering driver exempelvis näringsliv och fackföreningsrörelse arbetsplatsprogram med fokus på hiv/aids i flera afrikanska länder. Frågor kring CSR har stark bäring på utvecklingen inte minst inom den privata sektorn. Flera problemkomplex inom CSR-området är aktuella i ett regionalt perspektiv när det gäller handel i konfliktområden, hiv/aids eller dylikt. Inom utvinningsindustrin - olje-, gas- och gruvföretag - kan de så kallade immuna statsföretagen göra att omvärldens insyn i vad som sker i företagen blir nära obefintlig och detta är också ett område för CSR-insatser.

Sverige spelar en aktiv roll i den internationella policyutvecklingen kring CSR. Grunden är CSR som ett komplementärt verktyg till en öppen handelspolitik. Medverkan i FN:s Global Compact och löpande dialog med företrädare för de afrikanska ländernas regeringar, Afrikanska Unionen och näringsliv och det civila samhället är exempel på detta. Sverige kan därmed bidra till ökad kunskap om och efterlevnad av uppförandekoder såsom OECD:s riktlinjer för multinationella företag och tillämpning av instrument som OECD:s riskhanteringsverktyg. I en hårdnande internationell konkurrens kan detta engagemang i högre grad utgöra en komparativ svensk fördel till gagn för båda parter.

Näringslivet kan i fattiga och konfliktdrabbade samhällen bidra inte bara till tillväxt och arbetstillfällen, utan också till utveckling av demokratisk samhällsstyrning och managementkunskaper. Företag är beroende av stabila marknader som ger möjlighet till hållbara affärsuppgörelser. Företagens intressen kan sammanfalla med svensk politikens intresse att bidra till utveckling, fred och säkerhet i Afrika.

Det är bland annat på vidareutveckling och förädling av naturresurser som de afrikanska ländernas ekonomiska, kommersiella och industriella utveckling behöver bygga. En rättvis och fredlig exploatering av de afrikanska råvarutillgångarna, där vinsterna kommer både stat och medborgare till godo, är nödvändig för en hållbar utveckling i Afrika. Denna omständighet innebär särskilda möjligheter för just svenska företag att delta i Afrikas utveckling. Svenska företags kompetens inom gruv-, skogs- och energisektorerna svarar väl mot de afrikanska behoven. Det är i detta sammanhang viktigt att minnas att inte all handel är utvecklingsfrämjande. Exempelvis finns en betydande illegal handel i Afrika med naturresursprodukter såsom diamanter, timmer och mineraler. Denna handel kan skapa och sprida konflikter och därmed försvaga statliga samhällsfunktioner och förhindra den eftersträvade utvecklingen. Det regelverk som omfattar Kimberley-processen (avser den internationella handeln med rådiamanter) samt de regler som syftar till att stoppa den illegala handeln med timmer måste ständigt förbättras. Här kan Sverige och svenska företag spela en viktig roll bland annat inom ramen för biståndsfinansierade insatser, och därigenom både stödja de aktuella länderna och stärka det svenska varumärket.

Ett väl fungerande samarbete mellan statliga och privata aktörer på de afrikanska marknaderna (bl.a. mellan Regeringskansliet och UD, Exportrådet, Swedfund, Sida och de enskilda företagen) utgör grunden

för att stärka de svenska exportföretagen på den afrikanska marknaden. I Afrikas så kallade "emerging markets" är det statliga främjarstödet betydelsefullt i en alltmer hårdnande konkurrens, inte minst från Indien och Kina. Mer kan göras, bland annat genom delegationsbesök i båda riktningar.

Viktiga synergieffekter kan nås när de statliga aktörerna möter de privata. Samspelet mellan myndigheter, företag och enskilda bidrar till att fördjupa de bilaterala relationerna, oavsett om dessa är på det politiska, sociala, kommersiella eller kulturella planet. Modellen grundar sig på att det finns gemensamma intressen hos ett antal svenska aktörer, inklusive Sida, Exportrådet, Swedfund, Kommerskollegium, Open Trade Gate Sweden (OTGS) och Exportkreditnämnden att verka i länder av intresse för svenska exportföretag. Swedfunds satsning för investeringar och tillväxt i Afrika ökar och förutses öka även framgent. Särskilt intressanta och viktiga aktörer är de medelstora företagen, men även småföretag med spetskompetens. Hos Exportkreditnämnden noteras att intresset för Afrika ökar hos de svenska exportföretagen. Därmed ökar även EKN:s engagemang i regionen.

Genom ett nära samarbete mellan aktörerna både på svensk och afrikansk sida kan de svenska insatserna effektiviseras och enskilda aktörers mål uppfyllas. Utgångspunkten och insatserna ska grunda sig på respektive lands behov och efterfrågan samt vara långsiktigt bärkraftiga. Verksamheten ska, med stöd av de svenska nätverken, aktörerna och modellerna, koppla samman lokala parter och successivt öka engagemanget genom utbildning, kapacitetsutveckling m.fl. insatser, som faller inom ramen för aktörernas gemensamma intressen. Den afrikanska diasporan i Sverige, inklusive de som verkar som entreprenörer med verksamhet i både Sverige och Afrika, är viktiga aktörer.

Inom handel och ekonomiskt samarbete avser regeringen att

- främja det svensk-afrikanska ekonomiska och kommersiella samarbetet och stimulera kommersiellt bärkraftiga affärskoncept och ge dem möjlighet att utvecklas på egna meriter. Hänsyn måste i det avseendet tas till de stora skillnaderna mellan de afrikanska ländernas utvecklingsnivå, politiska stabilitet och förutsättningar för privatsektorsutveckling,
- i nära samråd med företagen, Sida, Swedfund och Exportrådet m.fl. utveckla landspecifika "ramar" för ett mer sammanhållet svenskt utvecklings- och näringslivsfrämjande.
- inom ramen för Politiken för global utveckling vidareutveckla instrument som kan leda till en närmare samverkan med svenskt näringsliv. Det gäller bland annat insatser inom sektorer där svensk kompetens sammanfaller med områden där de afrikanska ländernas behov är särskilt stora, såsom energi, miljö, vatten/avlopp, telekommunikationer, jordbruk, hälsovård och hållbar stadsutveckling. Kvinnors roll i utveckling är av särskild vikt i sammanhanget,
- utveckla förbättrade stödfunktioner för näringsliv att engagera invandrare från Afrika i investerings- och affärsverksamhet.

Samarbete mellan afrikanska och svenska aktörer för att länka utbildning, tillämpad forskning och produktutveckling med fokus på bland annat entreprenörskap samt frågor relaterade till svenskt näringsliv och dess betydelse för fattigdomsbekämpning, ska genomsyra Afrikapolitiken,

- främja arbetet med Corporate Social Responsibility, CSR, inklusive inom EU;
- ta fram en handlingsplan för hur det svenska näringslivs- och investeringsfrämjandet i Afrika söder om Sahara kan bedrivas i framtiden.

5 Sammanfattning och slutsatser

Afrika i dag jämfört med för tio år sedan uppvisar tydliga förändringstendenser till det bättre. Levnadsbetingelserna har förbättrats för en stor andel av kontinentens invånare, även om både undantagen och variationerna är stora. Många har tagit sig ur fattigdom och förtryck. Antalet väpnade konflikter har minskat, respekten för mänskliga rättigheter och demokrati har förbättrats och tillväxten för kontinenten som helhet har ökat. Det stärkta regionala samarbetet inom Afrika och det ökade afrikanska ansvarstagandet har bidragit till en hoppgivande utveckling.

Samtidigt utgår de positiva trenderna ofta från låga nivåer, och utvecklingen kantas av många svårigheter. Dagens situation på Afrikas Horn, med väpnad konflikt och mänskligt lidande, är ett tragiskt exempel. De positiva tendenserna är på många håll bräckliga och inte sällan har framsteg och framgångar förbytt i bakslag. Stora utmaningar kvarstår för att FN:s millenniemål ska kunna uppnås 2015 och för att en hållbar utveckling till gagn för alla Afrikas invånare ska uppnås.

Bilden av Afrika är sammansatt. Men sammantaget visar Afrika idag att kontinentens potential har goda utsikter att realiseras. Omvärldens intresse för Afrika har också tilltagit i takt med de positiva trenderna.

Den ökade globala efterfrågan på naturresurser som olja, gas och mineraler liksom jordbruksprodukter har skapat tillväxt och gjort att alltfler aktörer ökar sitt politiska och ekonomiska engagemang i Afrika. Ofta omnämns Kina i dessa sammanhang, men närvaron i Afrika ökar från snart sagt varje del av världen. I denna mening har Afrika alltmer kommit att omfattas av globaliseringen, om än inte av dess vinningar på ett sätt som i tillräcklig utsträckning når den afrikanska befolkningen. Stärkt afrikansk självmedvetenhet och ökad jämbördighet i relationerna talar för förbättrade villkor för afrikansk del. En central utmaning för både afrikanska och utländska aktörer består i att främja den utveckling som kombinerar ekonomisk tillväxt med fortsatt demokratisering, ökad respekt för mänskliga rättigheter och social och miljömässigt hållbar utveckling.

De positiva tendenserna i regionen bidrar till att omvärldens förhållningssätt till och samarbete med Afrika gradvis utvecklas. Genom

att kontinentens förutsättningar tillvaratas bättre, läggs en god grund för framtida fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling.

Det är mot denna bakgrund som regeringen nu förnyar den svenska Afrikapolitiken. Att den afrikanska verkligheten förändras och de internationella villkoren och kanalerna för samarbetet utvecklas ska återspeglas i de svenska utrikespolitiska prioriteringarna i förhållande till, och samarbetsformerna med, Afrika.

Politiken för global utveckling, PGU, är en central utgångspunkt och ett sätt att säkerställa att allt engagemang inriktas mot ett gemensamt mål och ger en mer verkningsfull politik. Sveriges fokus på långsiktig fattigdomsbekämpning och ekonomisk tillväxt stärks. Säkerhetspolitiska, biståndspolitiska och handelspolitiska satsningar utgör integrerade och ömsesidigt förstärkande delar i den svenska Afrikapolitiken.

Regeringens tre tematiska prioriteringar i det nya utvecklingssamarbetet omfattar även den nya Afrikapolitiken. Dessa tre prioriteringar är demokrati och mänskliga rättigheter, miljö och klimat samt främjandet av jämställdhet och kvinnors roll i utveckling. Bristen i respekt för demokrati och mänskliga rättigheter innebär att satsningarna inom detta område intensifieras. Konsekvenserna av klimatförändringarna, globalt och i Afrika, ställer stora krav på omvärldens miljö- och klimatpolitik, inklusive Sveriges. Bristande jämställdhet är ett hinder för utveckling och därför förstärks arbetet med att främja jämställdhet och kvinnors roll.

Även inom ramen för utrikespolitiken, och då inte minst inom EU:s ram och i det bilaterala arbetet, ska respekten för mänskliga rättigheter och folkrätten samt främjandet av demokrati liksom engagemanget för jämställdhet mellan kvinnor och män och för klimat- och miljöfrågorna fortsatt vara centrala i det svenska engagemanget i Afrika.

Betydelsen av Afrikas integrering i världsekonomin och det ökade kommersiella intresset internationellt för Afrika innebär vidare att Sveriges handelspolitiska och kommersiella relationer med kontinenten utvecklas. Det ökade afrikanska ansvarstagandet för konfliktlösning samt framväxandet av en regional säkerhetsarkitektur får följder för svenska och europeiska insatser till stöd för fred i Afrika.

Också förändringar i det internationella ramverket påverkar svensk Afrikapolitik. Vikten av en tydligare rollfördelning i det internationella biståndet och de fortsatt stora behoven i Afrika har omsatts i ett ökat svenskt fokus på Afrika. Utvecklandet av EU:s strategiska partnerskap och samarbete med Afrika innebär ett allt viktigare forum för, och en tydligare inramning av, svensk Afrikapolitik.

Sveriges samarbete med Afrika ska syfta till att

- stödja afrikanska länder och invånare i deras ansträngningar för fred, demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling,
- bidra till att Afrika tar full och aktiv del i det globala politiska och ekonomiska samarbetet kring gemensamma utmaningar, samt
- bredda kontaktytorna mellan Sverige och Afrika samt främja såväl svenska som afrikanska intressen.

Fred och säkerhet, demokratiskt samhällsstyre och respekt för mänskliga rättigheter, en sund makroekonomisk politik och bättre tillvaratagande av resurser är förutsättningar för en tillväxt som kan omsättas i välfärd. Tillväxt är i gengäld avgörande för effektiv fattigdomsbekämpning och en hållbar utveckling. Att sätta såväl tillväxt som kampen mot fattigdom i förgrunden är därför fundament i regeringens Afrikapolitik.

Ett behov av nya kris- och konflikthanteringsinsatser i Afrika kan inte uteslutas de kommande åren. Sverige ska avsätta resurser som möjliggör deltagande i civila och/eller militära insatser i Afrika framöver. Dessutom ska Sverige bidra för uppbyggandet av en afrikansk säkerhetsstruktur och stärkt kapacitet inom Afrikanska Unionen och hos sub-regionala aktörer, liksom för gemensamma satsningar inom EU:s ram.

På biståndsområdet ska det svenska bilaterala engagemanget under kommande år koncentreras mer till Afrika. Samtidigt innebär den nya utvecklingspolitiken att det ökade engagemanget fokuseras på ett färre antal länder och sektorer. Områden där Sverige i jämförelse och samordning med övriga givare uppvisar komparativa fördelar och som utgår från samarbetsländernas situation och behov ska stå i förgrunden. Med en ökad koncentration kan Sverige bli en ledande aktör i enskilda länder och specifika sektorer, och det samlade svenska engagemanget ges ökad effektivitet och genomslag. Länder i konflikt och postkonflikt ska prioriteras högre än tidigare. Demokrati och mänskliga rättigheter, miljö och klimat samt jämställdhet och kvinnors roll ska genomsyra utvecklingssamarbetet i alla länder.

Handelspolitiken kommer att ha stor betydelse för Sveriges strävanden för hållbar utveckling och tillväxt i Afrika. Sverige ska verka för att de ekonomiska partnerskapsavtalen mellan EU och Afrika får ett brett innehåll som omfattar både varu- och tjänstehandel, investeringar och andra handelsrelaterade frågor och en framträdande utvecklingskomponent. Sverige ska också verka för att Afrika i ökad utsträckning tar del av globaliseringens vinster genom ett ambitiöst resultat i Doharundan i WTO. Därigenom skapas möjligheter för ökad afrikansk delaktighet i den internationella handeln.

Sverige ska verka för privatsektorutveckling, en starkare rättsstat, äganderättsfrågor och korruptionsbekämpning i Afrika. Vidare är främjandet av innovationer, utvecklandet av konkurrenskraftiga kluster och regional vidareförädling av kontinentens naturresurser väsentliga att bidra till. Sverige avser stödja ökad regional integration i Afrika och ökad inomafrikansk handel, som ett bidrag till ökad tillväxt.

Sveriges Afrikapolitik är bred i ambition och omfång för att återspegla den mångfald och variation som Afrika erbjuder både geografiskt och över tiden. Ett omfattande utbud av samverkansformer står till förfogande både för att skräddarsy insatser utifrån enskilda länders förutsättningar och behov, och för att utforma ett samarbete i frågor och med aktörer som spänner över hela kontinenten. Sveriges Afrikapolitik kännetecknas av att den utvecklas i nära samverkan med andra och verkställs via en bred uppsättning kanaler och instrument utöver de traditionella bilaterala samverkansformerna.

Att verka som del av Europeiska unionen och för ett fördjupat samarbete mellan EU och Afrika är vägledande för den svenska politiken. EU är en tongivande säkerhetspolitisk aktör liksom en omfattande biståndsgivare och handelspartner i Afrika. Att tillhöra kärnan inom EU, påverka EU-politikens inriktning och stärka EU:s agerande i Afrika bibringar ett omistligt mervärde till svensk bilateral politik. Den gemensamma EU–Afrikastrategin och den gemensamma handlingsplanen från 2007 ska därför vägleda svensk Afrikapolitik.

Den plattform som medlemskapet i multilaterala organ erbjuder ska utnyttjas fullt ut för en effektiv Afrikapolitik. I centrum står FN och dess stora säkerhetspolitiska, normativa och biståndsgivande roll i Afrika. Också de finansiella institutionerna såsom Världsbanken och Afrikanska utvecklingsbanken är betydande kanaler. Sverige ska därutöver arbeta flexibelt i olika landkonstellationer i utövandet av Afrikapolitiken – de nordiska länderna är en given och prioriterad samarbetskrets med historiska rötter, medan samarbetet med stater som på senare tid har ökat sin närvaro i Afrika kan utvecklas ytterligare. Icke-statliga aktörer som enskilda organisationer, vetenskapliga institutioner och förbund är prioriterade samarbetspartners i Afrikapolitiken.

Svenska aktörer på det ekonomiska området kan i nära samverkan med afrikanska motparter bidra till utveckling, ömsesidig nytta och vinning. Genom att underlätta för svenska företag att verka i Afrika kan band och mervärdet skapas som gynnar alla parter. Främjandet av handelsutbyte och investeringar är väsentligt i regeringens Afrikapolitik.

Också på afrikansk sida ökar mångfalden av motparter, både regionala institutioner och nationella aktörer. En särskilt viktig tendens är den ökade regionala integrationen i Afrika och framväxten av AU och de subregionala organisationerna. Den afrikanska integrationen innebär förbättrad afrikansk kapacitet inom fred och säkerhet och på det ekonomiska och sociala fältet. Den svenska Afrikapolitiken ska i ökad utsträckning uppmärksamma och stödja denna utveckling.

Afrika står inför en kombination av stora möjligheter och svåra utmaningar. Kontinenten har goda utsikter att på sikt nå en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling och en stark position i en globaliserad värld. Men vägen dit behöver underlättas och påskyndas genom mer effektiva insatser för fattigdomsbekämpning och utveckling.

Med en integrerad politik ska Sverige bidra till hållbar utveckling. Afrikas utveckling förblir en gemensam, global – och därmed också svensk – angelägenhet.

Förklaring till förekommande förkortningar

AfDB	African Development Bank
APRM	African Peer Review Mechanism
AU	Afrikanska Unionen
BNI	Bruttonationalinkomst
BNP	Bruttonationalprodukt
CAADP	Comprehensive African Agriculture Development Programme
CDM	Clean Development Mechanism
COMESA	Common Market for Eastern and Southern Africa
CSR	Corporate Social Responsibility
DDR	Demobiliserings-, avvärning och reintegreringsinsatser
EAC	East African Community
ECA	Economic Commission for Africa
ECOWAS	Economic Community Of West African States
EKN	Exportkreditnämnden
EPA	Ekonomiska Partnerskapsavtalen
EU	Europeiska Unionen
FAO	Food and Agriculture Organisation
FN	Förenta Nationerna
IGAD	Intergovernmental Authority on Development
IMF	International Monetary Fund
NAI	Nordiska Afrikainstitutet
NEPAD	New Partnership for Africa's Development
OECD	Organization for Economic Co- operation and Development
OTGS	Open Trade Gate Sweden
PGU	Sveriges politik för global utveckling
SADC	Southern African Development Community
Sida	Swedish International Development Cooperation Agency
SRHR	Sexuell och Reproduktiv Hälsa och Rättigheter
SSR	Säkerhetssektor reform
SWEDINT	Swedish Armed Forces International
TRAPCA	Trade Policy Training Centre in Africa
UNAIDS	Joint United Nations Programme on
UNAMID	United Nations - African Union Mission in Darfur
UNDP	United Nations Development Program

UNECA	United Nations Economic Commission for Africa	Skr. 2007/08:67
UNICEF	United Nations Children's Fund	
UNIFEM	United Nations Development Fund for Women	
UNFPA	United Nations Population Fund	
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime	
VINNOVA	Swedish Governmental Agency for Innovation Systems	
WFP	World Food Programme	
WHO	World Health Organization	
WTO	World Trade Organization	

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 mars 2008

Närvarande: statsminister Reinfeldt, statsråden Odell, Bildt, Ask, Husmark Pehrsson, Leijonborg, Erlandsson, Torstensson, Carlgren, Hägglund, Björklund, Littorin, Malmström, Sabuni, Billström, Adelson Liljeroth, Björling

Föredragande: Statsrådet Bildt

Regeringen beslutar skrivelse 2007/08:67 Sverige och Afrika – en politik för gemensamma utmaningar och möjligheter